

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^E JAARGANG

WOENSDAG 12 JUNI 1940

No. 1273

SECRETARIS VAN DE REDACTIE:

M. F. J. COOL.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van advertenties: Nijgh en van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en girorekening Nr. 145192. Tijdelijk adres te Rotterdam: Beukelsweg 20 b, Tel. Nr. 34243.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,— per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

INHOUD:

	Blz.
De „Reichskreditkassenscheine” als bestanddeel van de geldcirculatie in Nederland en hun omrekeningskoers tegenover den gulden, door Prof. Mr. J. G. Koopmans	375
Het Haagsche stadhuis, door Dr. Ir. H. G. van Beusekom	378
Het systeem van „molest-risico”, door de Directie van de Vereeniging „Molest-Risico”	380
De voorstellen tot heffing van een oorlogswinstbelasting in Nederland in vergelijking met Nederlandsch-Indië, door Mr. C. Schlick	381
Aanteekeningen.	
Het jaarverslag 1939/'40 van De Nederlandsche Bank	383
Geld-, crediet- en bankwezen en belastingen	385
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	388
Statistieken.	
Geld- en wisselkoersen — Bankstaten	389, 390

DE „REICHSKREDITKASSENSCHEINE” ALS BESTANDDEEL VAN DE GELDCIRCULATIE IN NEDERLAND EN HUN OMREKENINGS- KOERS TEGENOVER DEN GULDEN.

Het decreet van de bezettingsautoriteiten, waarbij de in R.M. luidende „Reichskreditkassenscheine” in Nederland tot wettig betaalmiddel zijn verklaard, terwijl tevens de omrekeningskoers voor deze geldsoort is vastgesteld op R.M. 1.50 voor f 1.—, doet verschillende vragen van monetair-technischen aard rijzen, waarop de tot dusver bekend gemaakte nadere voorschriften nog slechts ten deele een antwoord geven. In dit artikel zullen wij enkele van deze vragen de revue doen passeeren, waarbij tevens aandacht zal worden geschonken aan de overige wijzigingen, die in verband met den nieuwen toestand in de Nederlandsche geldcirculatie hebben plaats gevonden: niet name de hernieuwde uitgifte van de uit de oorlogsperiode 1914—1918 en de daarop volgende jaren bekende „zilverbons”.

De organisatie der „Reichskreditkassen”.

In de eerste plaats een enkel woord over den aard van de Reichskreditkassenscheine en van het orgaan, waardoor deze worden uitgegeven. Het eerste punt, dat hierbij de aandacht verdient, is dat deze geldsoort — waarvan het bestaan eerst dateert van na het uitbreken van den oorlog in September j.l. — in het Duitsche Rijksgedebiet zelf niet in omloop is gebracht. Het apparaat hiertoe lag in ontwerp gereed voor het geval zich bij of na het uitbreken van den oorlog een versterkte behoefte aan betaalmiddelen zou doen gevoelen, maar dit verschijnsel — dat in het oorlogsjaar 1914 de eerste aanleiding is geweest tot het oprichten der zgn. „Darlehenskassen” en de uitgifte van „Darlehenskassenscheine” — heeft zich ditmaal in Duitschland niet voorgedaan ¹⁾. Het ontwerp tot oprichting van „Reichskreditkassen” behoeft derhalve voor het Rijksgedebiet zelf geen dienst te doen, en werd dan ook eerst in werking gesteld, toen in het door Duitschland bezette gedeelte van Polen het geldwezen vrijwel geheel opnieuw bleek te moeten worden opgebouwd. De eerste Reichskreditkassen werden dientengevolge in verschillende Poolische steden gevestigd, en de zetel van de „Hauptverwaltung der Reichskreditkassen” was aanvankelijk te Lodz, vervolgens te Krakau gevestigd ²⁾. Blijkens een artikel in de Frankfurter Zeitung van 2 Juni j.l. is deze sindsdien naar Berlijn overgeplaatst. In Polen hebben de Reichskreditkassen overigens hun taak reeds weder beëindigd en de aldaar door hen uitgegeven betaalmiddelen zijn inmiddels door andere vervangen (t.w. in het bij het Rijk ingelijfde deel van Polen door de Reichsmark en

¹⁾ Vgl. o.m. „Der Deutsche Volkswirt” van 15 December 1939, blz. 307.

²⁾ Zie het Weekblad „Economische Voorlichting” van 8 Maart j.l., blz. 366.

in het overige gebied — het zgn. Generaal-Gouvernement — door de in Zloty's luidende biljetten van de aldaar nieuw opgerichte circulatiebank ³⁾.

De bevoegdheden van de Reichskreditkassen in Polen stemden gedurende de korte periode, dat zij aldaar hun werkzaamheden hebben uitgeoefend, over het geheel overeen met de normale bevoegdheden van een circulatiebank. Hun passiva konden, naast de door hen uitgegeven biljetten, bestaan uit niet-rentegevendende deposito's; de daartegenover staande activa in de eerste plaats uit voorschotten aan het Rijk (welke in het bijzonder bestemd waren voor den wederopbouw in de bezette gebiedsdeelen) en voorts uit leeningen tegen onderpand van goederen of waardepapieren en uit wissels, die door een erkend crediet-instituut ter discontering werden aangeboden; de maximum looptijd, zoowel van leeningen tegen onderpand als van in herdisconto genomen wissels, bedroeg in beginsel 6 maanden ⁴⁾.

De Reichskreditkassenscheine zijn sindsdien eveneens ingevoerd in de overige door Duitschland bezette gebieden: eerst in Denemarken en het bezette gedeelte van Noorwegen, vervolgens in Nederland, België, Luxemburg en het bezette gedeelte van Frankrijk. Voor ieder van deze gebieden is door de bezettingsautoriteiten een vaste omrekeningskoers ten opzichte van de plaatselijke valuta vastgesteld. In het Rijksgedebied zelf zijn daarentegen de Reichskreditkassenscheine tot dusver niet in omloop gebracht, en de uitvoer van deze geldsoort naar het Rijksgedebied, zoowel van uit Nederland als van uit de andere bezette gebieden, is verboden.

Uit de beschikbare gegevens kan voorts worden afgeleid, dat de bevoegdheden van de Reichskreditkassen in de verschillende bezette gebieden weliswaar, niet overal in gelijken omvang worden uitgeoefend; in de landen, waar de eigen circulatiebanken normaal in functie zijn gebleven, bestaat hieraan uiteraard ook minder behoefte dan dit o.m. tijdens den overgangstoestand in Polen het geval is geweest.

Het handhaven van de valutagrens tusschen Nederland en Duitschland.

Van welken aard is nu, economisch gezien, de band, die door de vaststelling van den hierboven vermelden omrekeningskoers tusschen het Nederlandsche en het Duitse geldwezen is gelegd?

Voor het antwoord op deze vraag zijn vooral de volgende feiten van belang:

a) het voorschrift, dat de bedoelde omrekeningskoers uitsluitend voor de Reichskreditkassenscheine, doch niet voor de overige in Reichsmark luidende betaalmiddelen geldt, terwijl anderzijds uitsluitend aan de Reichskreditkassenscheine het karakter van wettig betaalmiddel in Nederland is toegekend;

b) het reeds gememoreerde verbod om de Reichskreditkassenscheine uit de bezette gebieden naar het Duitse Rijksgedebied uit te voeren, en tevens om andere Markensoorten — in het bijzonder Rijksbankbiljetten — van uit het Rijksgedebied in het bezette gebied te importeerden, terwijl bovendien (althans voorzoover Nederland betreft) de aldaar reeds aanwezige Rijksbankbiljetten door tusschenkomst van de banken moeten worden ingeleverd;

c) het blijven voortbestaan van de Nederlandsch-Duitse clearing.

³⁾ Ibid. blz. 369.

⁴⁾ Ibid. blz. 368.

De beteekenis van deze voorschriften, in hun onderlingen samenhang beschouwd, is deze, dat de valutagrens tusschen Nederland en Duitschland, zooals deze vóór den oorlog bestond, vrijwel volledig gehandhaafd blijft, en dat de hier te lande in circulatie gebrachte „Marken” dus ook niet zonder meer met de in het Duitse Rijksgedebied in omloop zijnde Reichsmark mogen worden vereenzelvigd.

Met het oog op zekere misverstanden, die op dit punt in vrij ruimen kring schijnen te bestaan ⁵⁾, is het van belang, dat men zich duidelijk rekenschap geeft van de punten van overeenkomst en verschil, die tusschen de Reichskreditkassenscheine en de belangrijkste der vóór den oorlog hier te lande genoteerde Markensoorten bestaan.

Verskillende gebruiksmogelijkheid voor Reichskreditkassenscheine en Rijksbankbiljetten.

In de eerste plaats geldt dit ten aanzien van de Rijksbankbiljetten, waarvan de koers hier te lande laatstelijk vóór 10 Mei j.l. slechts 18 à 19 cent bedroeg. Door sommigen schijnt hieruit, althans aanvankelijk, de pessimistische conclusie te zijn getrokken, dat de nieuwe Reichskreditkassenscheine — die men immers evenmin naar het Rijksgedebied mag uitvoeren — „intrinsiek” niet veel meer dan dit bedrag waard kunnen zijn. Deze conclusie is echter stellig overijld. Immers de reden, waarom de notering van de Rijksbankbiljetten zoo veel lager lag dan die van de „vrije” en de clearing-Marken (welke laatste notering tot dusver ca. 75 cents bedroeg), was hierin gelegen, dat de bedoelde biljetten, voorzoover zij zich buiten Duitschland bevonden, tengevolge van het verbod van invoer in het Rijksgedebied in economischen zin met een „Sperrguthaben” gelijk stonden: m. a. w. dat zij door den houder niet vrijelijk voor aankoop van goederen en diensten — noch in Duitschland noch elders — konden worden gebruikt.

Evenals voor iedere andere „Sperrvaluta” was het dus begrijpelijk, dat de prijs, die in het buitenland voor deze biljetten te bedingen viel, een disagio vertoonde tegenover dien voor de Marken, waarover men binnen het Rijksgedebied de vrije beschikking had, en dat dit disagio toenam, alnaarmate de gebruiksmogelijkheid van deze in het buitenland aanwezige biljetten verder beperkt werd ⁶⁾.

Op dit punt nu heeft de houder van de Reichskassenscheine boven dien van Rijksbankbiljetten een aanzienlijken voorsprong ⁷⁾. Weliswaar kan ook hij deze geldsoort niet benutten voor de betaling van goederenimporten uit het Duitse Rijksgedebied — immers deze moeten, als tevoren, over de clearing worden verrekend — maar daarentegen brengt het hun toegekende karakter van wettig betaalmiddel mede, dat de Reichskreditkassenscheine wél kunnen worden besteed voor de betaling van goederen en diensten in het gebied, waar zij zijn uitgegeven. Voor den individueelen houder vertegenwoordigt

⁵⁾ Vgl. o.m. een artikel in het „Amsterdamsch Effectenblad” van 20 Mei j.l., waarbij eveneens tegen deze misverstanden is gewaarschuwd.

⁶⁾ Soortgelijke overwegingen golden ook voor de Duitse zilveren munten, waarvoor echter tengevolge van hun, zij het beperkte, toelating tot reizigers — de — n.l. tot een bedrag van RM. 10.- per persoon — de gebruiksmogelijkheid iets ruimer was dan voor de bankbiljetten.

⁷⁾ Alleen voor hen, die na 10 Mei te goeder trouw houder van Rijksbankbiljetten zijn geworden — in de door de aanvankelijke publicaties ten onrechte opgewekte meening, dat deze met de Reichskreditkassenscheine op één lijn zouden worden gesteld — is, zooals bekend, onder zekere waarborgen de mogelijkheid tot inwisseling in deze laatste opgesteld.

deze geldsoort dus niet een „Sperrguthaben” met een meer of minder beperkte gebruiksmogelijkheid, maar een „aanwijzing”, die hij — behoudens rantsoeneeringsmaatregelen, doch deze gelden voor den houder van Nederlandsche bankbiljetten en andere Nederlandsche geldsoorten evenzeer! — desgewenscht onmiddellijk in goederen en diensten kan omzetten. Daar bovendien de banken, de postchèque- en girodienst en, last but not least, de Nederlandsche Rijks- en gemeentelijke overheidsinstanties (zoowel voor belastingbetaling als voor andere doeleinden) de Reichskreditkassenscheine voor onbeperkte bedragen tot den vastgestelden koers van 1.50 : 1 in betaling zullen aannemen, bestaat er voor den individueelen houder van dit betaalmiddel geen enkele aanleiding om er zich het hoofd over te breken, of de „intrinsieke” waarde hiervan wellicht lager of hooger is dan 66 2/3 cent per Mark ⁸⁾.

Monetair-technisch gesproken is het dan ook niet zoozeer de Nederlandsche geldcirculatie, die aan de Reichskreditkassenscheine wordt gekoppeld, maar kan men den toestand veeleer aldus karakteriseeren, *dat de Reichskreditkassenscheine het voor hun circulatie vereischte „steunpunt” vinden in de koopkracht van het Nederlandsche geld* (resp., in de andere bezette gebieden, waar zij in omloop zijn gebracht, in de koopkracht van de aldaar geldende muntsoorten, waarmede zij eveneens door een vasten omrekeningskoers zijn verbonden).

Het verschil tusschen de Reichskreditkassenscheine en de in het Deutsche Rijksgebied circuleerende Mark.

Daarentegen is de band tusschen de Reichskreditkassenscheine en de eigenlijke Duitsche Reichsmark — d.w.z. die, welke in het Duitsche Rijksgebied zelf in omloop is — een veel lossere. De oorzaak hiervan is alweer niet ver te zoeken: zij is gelegen in het hierboven vermelde wederzijdsche in- en uitvoerverbod, hetwelk ten gevolge heeft, dat de Reichskreditkassenscheine, hoezeer ook in Rijksmarken uitgedrukt, *in feite een zelfstandige valuta vormt* naast de in het Duitsche Rijksgebied omlopende Mark. Vandaar dat het alweer geen verwondering behoeft te wekken, indien de in guldens uitgedrukte koers voor deze laatste — dat is dus de zgn. „vrije” Markenkoers van vóór den oorlog — ook in de toekomst van den voor de Reichskreditkassenscheine vastgestelden omrekeningskoers 1.50 : 1 zou blijven afwijken ⁹⁾. Een nivellerings-tendenz zou zich hier eerst doen gevoelen, wanneer de Reichskreditkassenscheine vrijelijk uit de bezette gebieden naar het Rijksgebied konden worden uitgevoerd, en wanneer zij aldaar besteed konden worden voor de betaling van goederenimporten of van diensten, zonder dat deze over de clearing behoeften te loopen; m.a.w. wanneer hun, zij het indirect, een gebruiksmogelijkheid binnen het Rijksgebied zou worden toegekend. Dit nu is, zooals wij hierboven zagen, vooralsnog niet het geval, en de economische beteekenis hiervan is dan ook deze, dat de Reichskreditkassenscheine, hoezeer ook *voor den individueelen houder* — zie boven — geen „Sperrguthaben” zijnde, *dit voor de Nederlandsche volksgemeenschap in haar geheel beschouwd* wél zijn. De Nederlandsche burgers, de Nederlandsche credietinstellingen en de Nederlandsche overheidsinstanties — hetzelfde geldt uiteraard ook voor die in de andere bezette landen — kunnen met de Reichskreditkassenscheine wel elkander betalen, doch zij kunnen

⁸⁾ A fortiori gaat ook een vergelijking met den koers voor andere soorten „Sperrmarken” — met name de „Handelssperrmarken”, die in de afgelopen maanden hier te lande slechts 3 à 4 cts. noteerden — niet op.

⁹⁾ Hetzelfde geldt ook t. a. v. den clearingkoers, welke inderdaad voorloopig op het peil van vóór den oorlog — ca. 75 ct. — blijkt te worden gehandhaafd.

deze, althans tot nader order, niet aan den emittent (indirect het Duitsche Rijk) in betaling teruggeven.

Intusschen moet ook op dit punt uiteraard de mogelijkheid niet uitgesloten worden geacht, dat latere aanvullende verordeningen zulks alsnog in meerdere of mindere mate zullen toelaten. Dit zou zelfs in verschillende vormen kunnen geschieden: uiteraard in de eerste plaats door het creëren van een — zij het beperkte — omwisselingsmogelijkheid van Reichskreditkassenscheine in vrije Reichsmarken (hetzij à pari of tot een anderen koers), doch ook door bijv. de mogelijkheid te openen om eventueele saldi, die ten voordeele van Duitschland in de clearing mochten optreden, met Reichskreditkassenscheine te kunnen verrekenen.

Alnaarmate deze of andere overeenkomstige verrekeningsmogelijkheden zouden worden geopend, zou ook — via de Reichskreditkassenscheine als tusschenschakel — een werkelijke band tusschen de Nederlandsche en de in het Duitsche Rijksgebied circuleerende geldeenheid, en daarmede tevens tusschen de wederzijdsche prijsniveau's in deze gebieden, ontstaan.

Eerst dan zou ook de vraag van belang worden, of de omrekeningskoers van 1.50 : 1, gezien in het licht van de bestaande koopkrachtsverhouding van de wederzijdsche geldeenheden, meer of minder „juist” gekozen is; een vraag, waaraan bij de regeling, zooals zij momenteel nog is, ons inziens geen zeer groote beteekenis kan worden toegekend.

Het verband tusschen de valuta's van de bezette gebieden onderling.

Een andere vraag is intusschen, of door dezen omrekeningskoers, in verband met dien, welke ten opzichte van de Deensche en Noorsche kroon, den Belgischen franc etc., is vastgesteld, niet indirect een band wordt gelegd tusschen de munteenheden en de prijsniveau's *van de verschillende bezette landen onderling*. Inderdaad zou dit het geval kunnen zijn, nl. dan, wanneer de Reichskreditkassenscheine in deze landen over en weer vrijelijk konden worden in- en uitgevoerd ¹⁰⁾. De tot dusverre gepubliceerde voorschriften, die slechts in algemeene termen van „het bezette gebied” spreken, zijn op dit punt niet volkomen duidelijk. Het meest waarschijnlijke is echter dat het in de bedoeling ligt om — althans voorloopig — ieder van de bezette landen als een afzonderlijk valutagebied in stand te houden; wanneer dit geschiedt, en derhalve de in- en uitvoer van Reichskreditkassenscheine tusschen deze landen onderling *niet* toegestaan wordt, zal uiteraard ook in dit opzicht geen prijsnivelleerende werking behoeven op te treden.

Cevaar voor inflatie van het Nederlandsche ruilmiddel?

Wanneer, zooals hierboven werd betoogd, de hier te lande in omloop gebrachte Reichskreditkassenscheine in feite een bestanddeel vormen, niet van de Duitsche maar van de Nederlandsche geldcirculatie, dan ligt uiteraard de vraag voor de hand, of deze vergroting der circulatie — te meer waar deze gelijktijdig plaats vindt met het in omloop brengen van aanzienlijke bedragen aan nieuw geld in den vorm van zilverbons — niet het gevaar voor inflatie van het Nederlandsche ruilmiddel doet ontstaan.

Zoolang geen nadere gegevens bekend zijn omtrent den omvang, waarin de uitgifte van Reichskreditkassenscheine

¹⁰⁾ In dit geval zou namelijk een tendenz kunnen ontstaan om de Reichskreditkassenscheine bij voorkeur uit te geven in het gebied, waar hun koopkracht, omgerekend via de plaatselijke valuta, het hoogst is; en deze tendenz zou eerst ophouden te werken, wanneer een nivellerings-tendenz tusschen de wederzijdsche prijsniveau's van de betrokken gebieden tot stand was gekomen.

heeft plaats gevonden en c.q. blijft plaats vinden, is het uit den aard der zaak niet mogelijk om deze vraag met eenige stelligheid te beantwoorden. Ook wanneer de betrokken bedragen wél bekend waren, zou het echter vermoedelijk nog niet mogelijk zijn om zich over de bedoelde vraag een exact oordeel te vormen, aangezien tegenover de vergrooing van de geldcirculatie door de beide hierboven genoemde oorzaken verschillende compenseerende factoren staan, welker invloed voor het meereel niet voor rechtstreeksche quantitative meting vatbaar is. Noodgedwongen moeten wij hier derhalve met een vermelding van het kwalitatieve aspect van deze compenseerende factoren volstaan.

Als zoodanig kunnen worden genoemd in de eerste plaats de verminderde omloopssnelheid van de girale betalingsmiddelen als gevolg van het bankenmoratorium en de daarmee samenhangende belemmeringen van het postchèque-verkeer (waaruit indirect ook een verminderd gebruik van het eigenlijke giroverkeer door middel van overschrijvingen voortvloeit) en in de tweede plaats de grootere behoefte aan contant geld, die zoowel uit deze oorzaken als uit een in verband met den oorlogstoestand algemeen toegenomen liquiditeitsdrang voortvloeit. Deze factoren veroorzaken over de geheele linie een versterkte behoefte aan kasmiddelen, ook zonder dat hierbij in eenig opzicht van een onredelijk „hamsteren” van betaalmiddelen sprake behoort te zijn.

Zoolang deze oorzaken werkzaam blijven, is als gevolg hiervan de opnemingscapaciteit van de geldcirculatie hier te lande zoozeer verruimd, dat naar alle waarschijnlijkheid vrij belangrijke bedragen aan zilverbons en/of Reichskreditkassenscheine kunnen worden geabsorbeerd zonder dat dit tot een acuut inflatiegevaar aanleiding behoort te geven. Bovendien werkt ook het verbod van prijsverhoogingen remmend op het ontstaan van een inflatoire beweging, ofschoon hierbij aan den anderen kant uiteraard het gevaar kan ontstaan, dat het signaal „onveilig” door de geldscheppende instanties minder snel wordt opgemerkt dan dit bij een vrije prijsvorming het geval zou zijn.

Van beslissende beteekenis is intusschen op dit punt de mate waarin, wanneer de beide hierboven bedoelde compenseerende factoren geleidelijk aan kracht zullen verliezen en eventueel zullen ophouden te werken, de emitteerende instanties in staat en bereid zullen zijn om het alsdan ontstaande „teveel” aan geld weer uit de circulatie te doen terugvloeien.

Veel, zoo niet alles, zal hierbij afhangen van de mate waarin onder de gewijzigde omstandigheden *het evenwicht in de Nederlandsche overheidsfinanciën* gehandhaafd zal kunnen blijven, zonder dat een overmatig beroep behoeft te worden gedaan op de circulatiebank of op andere, meer indirecte, vormen van geldschepping. Tot het doen van eenigszins betrouwbare voorspellingen op dit punt is uiteraard het oogenblik nog niet gekomen, doch het bovenstaande moge voldoende zijn om in het licht te stellen van hoe groote beteekenis het ook uit monetair oogpunt is, dat de stroom van de normale overheidsinkomsten — belastingen zoowel als andere — juist in een tijd als deze zonder onderbreking blijft vloeien.

Ten slotte zij omtrent dit punt nog opgemerkt, dat het al of niet bestaan van een (onmiddellijk of toekomstig) inflatiegevaar uitsluitend een vraag is van de *hoeveelheid* der nieuw uitgegeven of nog uit te geven betaalmiddelen, bezien in verband met de tijdelijk of blijvend grootere opnamecapaciteit van de circulatie, doch dat alle beschouwingen omtrent de al of niet aanwezigheid van een „dekking” voor de nieuwe geldsoorten, resp. omtrent den aard en den omvang van deze dekking, in dit opzicht zonder eenige reële beteekenis moeten worden geacht:

J.G.K.

HET HAAGSCHE STADHUIS.

De bouw van een nieuw stadhuis te 's-Gravenhage, waartoe de raad dezer gemeente juist vier dagen, voordat ons land in den grooten oorlog werd betrokken, definitief had besloten, is geen kwestie van de laatste jaren. Reeds gedurende dertig jaren hebben de Haagsche gemeentebestuurders de verschillende factoren, die bij de voorbereiding van een dergelijk groot werk aan de orde komen, bezien, en, gelet op den langen duur, mogen wij verwachten, grondig bezien.

Feitelijk was reeds in den zomer van 1938 het besluit tot den bouw van een stadhuis op het Alexanderveld volgens de plannen van den architect Luthmann genomen. Sindsdien is een overeenkomst met het Rijk aangegaan, waarbij de gemeente het Alexanderveld met de daarbij gelegen kazernes in bezit heeft gekregen. Deze transactie komt de gemeente op f 3 miljoen. Voorts is de onteigening van eenige percelen aan de Javastraat en het Nassauplein aanhangig gemaakt.

Wanneer dus op internationaal gebied geen moeilijkheden waren ontstaan, zouden burgemeester en wethouders rustig hebben kunnen voortwerken. Immers de raad had op 4 Juli 1938 het volledige bedrag van f 8.100.000.— toegestaan en het financieringsplan goedgekeurd.

Verschillende redenen hebben er burgemeester en wethouders toe gebracht, de stadhuisplannen thans opnieuw in den raad te brengen. Behoudens dat het plan enkele belangrijke wijzigingen behoeft, moest rekening worden gehouden met een aanmerkelijke stijging der bouwkosten, terwijl voorts de economische toestand in hooge mate onzeker was geworden. Er was dus voldoende aanleiding om zich nog eens ernstig over het al of niet laten doorgaan van den bouw te beraden.

De gemeenteraad heeft na een uitvoerig debat in zijn vergadering van 6 Mei 1940 het voorstel om den bouw te doen doorgaan met 26 tegen 15 stemmen aangenomen. De groote gebeurtenissen, die slechts enkele dagen later over ons land zijn gekomen, hebben vele der bij dit debat aangevoerde argumenten in een geheel ander licht geplaatst. Veel van hetgeen in die vergadering is gezegd, schijnt thans onwezenlijk en ontzaglijk ver weg. De handelingen van den raad zijn een stuk geschiedenis geworden.

De vraag, of Den Haag zijn stadhuis nog zal krijgen, is natuurlijk door den oorlogstoestand niet definitief van de baan. Voorloopig zal er van den bouw wel niets kunnen komen, omdat de wederopbouw van het vele, dat verwoest is, alle krachten zal opeischen.

Toch twifelen wij niet, of het plan zal te zijner tijd wel weer aan de orde komen. Daarom kan het zijn nut hebben over den opzet van het plan, zooals dat thans door den gemeenteraad is aanvaard, iets op te merken.

De kosten en de financiering.

Aanvankelijk waren de kosten van den geheelen stadhuisbouw geraamd op f 8.100.000, namelijk f 7.500.000 voor den bouw en de inrichting en f 600.000 voor onteigeningen. De thans aangebrachte wijzigingen brachten een verhooging van de oorspronkelijke raming mede van f 200.000, terwijl in verband met de onzekere omstandigheden de post „onvoorzien” met f 400.000 werd verhoogd.

Burgemeester en wethouders stelden zich voorts op het standpunt, dat de bouwkosten sedert Augustus 1939 met ruim 20 pCt. zijn gestegen. Tengevolge van al deze factoren werden de totaal-kosten thans geraamd op f 9.650.000.—. Dit bedrag, vermeerderd met f 600.000.— voor onteigeningen, brengt het eindcijfer op f 10.250.000.—.

Dit bedrag behoort nog te worden vermeerderd met de f 3.000.000.—, geleend in 1938, ten behoeve van de overeenkomst met het Rijk. Hier staat echter tegenover, dat te zijner tijd een bate van een paar miljoen is te wachten uit den verkoop van gebouwen en terreinen.

Op deze wijze komt men tot een totaalcijfer van f 11.275.000.—. Hiervan is, zooals gezegd, reeds f 3.000.000

geleend tegen $3\frac{1}{4}$ pCt., af te lossen in 40 gelijke termijnen van f 75.000.— De overige f 8.275.000.— zouden naar gelang deze gelden voor de financiering van den bouw, welke 7 jaar zou duren, noodig zullen zijn, worden geleend bij het Erfpachtsfonds en het Reservefonds voor de uitgegeven terreinen. Dit zijn de gemeentelijke fondsen, waaruit na afloop van de erfpachtstermijnen de vergoedingen voor de opstaande werken betaald worden en de gronden schuldvrij worden gemaakt. Deze leening zou van 1947 tot en met 1978 met f 75.000.— per jaar en van 1979 tot en met 2017 met f 150.000.— per jaar worden afgelost, zoodat in totaal aan aflossing uit de gewone middelen zou moeten worden betaald tot en met 1946 f 75.000.— per jaar en van 1947 tot en met 2017 f 150.000.— per jaar.

De aan de fondsen te betalen rente is gesteld op 4 pCt. Op dezen rentevoet is de volgende financieele opzet gebaseerd:

Jaar	Rente stadhuis- bouw	Rente f 3.000.000	Aflossing	Totaal rente en aflossing.
1939	f 460	f 98.584	f 75.697	f 174.741
1940	„ 4.900	„ 96.126	„ 75.630	„ 176.656
1941	„ 32.900	„ 93.666	„ 76.130	„ 202.696
1942	„ 94.900	„ 91.192	„ 75.330	„ 261.422
1943	„ 174.900	„ 88.744	„ 76.930	„ 340.574
1944	„ 254.900	„ 86.244	„ 76.130	„ 417.274
1945	„ 314.900	„ 83.769	„ 76.530	„ 475.199
1946	„ 330.900	„ 81.282	„ 75.830	„ 488.012
1947	„ 330.900	„ 78.818	„ 150.230	„ 559.948
1948	„ 327.900	„ 76.373	„ 151.430	„ 555.703
1949	„ 324.900	„ 73.889	„ 150.630	„ 549.419
1950	„ 321.900	„ 71.431	„ 151.730	„ 545.061

In de jaren 1951 en volgende zou het te betalen bedrag ieder jaar met circa f 5400.— dalen. Het hoogste bedrag, dat in eenig jaar uit de gewone middelen der gemeente aan rente en aflossing zou moeten worden betaald, bedroeg bij dezen opzet dus ongeveer f 560.000.—. Burgemeester en wethouders achtten blijkens de voordracht dit financieringsplan, ondanks de verhooging van de cijfers sedert den oorspronkelijken opzet, uitvoerbaar.

Nog andere motieven waren er, welke ondanks de sombere tijdsomstandigheden voor voortzetting pleitten.

Eén van deze was wel, dat de verspreiding van de gemeentelijke administratie steeds grooter bezwaren gaat opleveren. Drie van de vijf wethouders zijn met hun afdelingen in afzonderlijke gebouwen buiten het stadhuis gevestigd. De afdelingen „Bevolking en Burgerlijke Stand” en „Militaire Zaken” zijn in voormalige schoolgebouwen in buitenwijken ondergebracht. Uit dezen hoofde is de bouw van een nieuw stadhuis geen weelde.

Een ander motief is de behoefte aan werkgelegenheid, welke in dezen tijd wellicht sterker spreekt dan ooit.

Alles samengenomen achtten burgemeester en wethouders het onjuist, den bouw van het stadhuis uit te stellen met de bedoeling „betere tijden af te wachten”. De overtuiging toch heeft bij den vorigen oorlog en gedurende de periode na dien oorlog geleerd, dat het herstel van zgn. normale verhoudingen en toestanden na het sluiten van den vrede — gesteld al dat dit herstel zal intreden — nog vele jaren op zich laat wachten. Doch het is zelfs onzeker, of er na den vorigen oorlog wel ooit weer een „normale” toestand is geweest. Burg. & Weth. achtten dan ook de vrees gegrond, dat een dergelijk uitstel zou beteekenen, dat het plan in zijn huidige vorm, zoodat dit na een moeizame procedure gedurende tal van jaren eindelijk vasten vorm had aangenomen, nimmer zou worden verwezenlijkt en dat de tijdrovende en grondgevoorbereiding en de reeds gemaakte kosten dus vergoede zouden zijn geweest. De raad heeft zich in meerderheid met deze redeneering vereenigd en het plan aanvaard.

Het bouwkostenpeil.

Tegen het financieringsplan is intusschen een enkele bedenken aan te voeren. Burgemeester en wethouders spreken van een stijging van de bouwkosten met ruim 20 % boven de aanvankelijke raming.

Het financieringsplan gaat evenwel uit van een stijging van *precies* 20 %, terwijl intusschen de stijging wel 25 % was geworden. Met dit cijfer zouden de totale kosten niet 10 $\frac{1}{4}$ maar 11 miljoen gulden bedragen, zoodat de cijfers van het financieringsplan dienovereenkomstig hooger zouden worden. Verder viel, zooals ook burgemeester en wethouders opmerkten, op geen stukken na te voorspellen, welke bewegingen de bouwkosten gedurende de jarenlange periode van den bouw nog zouden kunnen ondergaan.

Dit bezwaar is intusschen minder belangrijk dan het schijnt. Wanneer het stadhuis thans in aanbouw zou worden gebracht op een raming, die f 3 miljoen hooger is dan de aanvankelijke, dan kan nog niet worden gezegd, dat deze f 3 miljoen weggegooid zijn. De raming van f 8 miljoen toch dateert uit een periode met een abnormaal laag kostenpeil en een dergelijke periode duurt in den regel niet lang genoeg om daarin een stadhuis voor een stad als Den Haag te bouwen.

Het verloop van het indexcijfer van de bouwkosten van een woning — voor een stadhuis zijn de cijfers vermoedelijk eenigszins anders — is sedert den vorigen grooten oorlog ongeveer als volgt geweest :

	Indexcijfers op basis:		
	1914 = 100	1930 = 100	1939 = 100
1914	100	—	—
1920	± 325	—	—
1924	± 150	—	—
midden 1930	142	100	—
midden 1936	100	70	—
midden 1939	118	83	100
1 Jan. 1940	140	99	119
1 Febr. 1940	143	101	121
1 Mrt. 1940	143	101	121
1 Apr. 1940	146	103	123

Uit deze cijfers blijkt, dat het kostenpeil van April 1924 ongeveer hetzelfde was als dat, hetwelk in de periode 1924 tot 1930 hetzelfde bestaen en dat in dien tijd als volkomen normaal en bepalend voor de toekomst werd beschouwd. De schommelingen, welke na 1930 hebben plaats gehad, zijn grootendeels aan valutabewegingen toe te schrijven. De val van het Engelsche Pond in 1931 leidde tot een aanmerkelijke daling, terwijl het losmaken van den Gulden van het goud een stijging ten gevolge had. Het uitbreken van den oorlog en de versterking van het internationale verkeer brachten, zooals begrijpelijk is, opnieuw een belangrijke stijging mede.

Alleen de enkeling, die zich omstreeks 1934 of 1935 een huis heeft laten bouwen, heeft van het toenmalige lage kostenpeil kunnen profiteren. Met een stadhuis kan dat niet; daarbij moet men rekenen met een lange periode, waarin allerlei schommelingen verschillen maakt, vinden op het hoogste of op het laagste punt begint.

In het bouwkostenpeil kon dus geen aanleiding worden gevonden om den bouw uit te stellen. Waren er geen andere moeilijkheden geweest, dan zou er dus vermoedelijk geen verzet zijn gerezen om den bouw door te zetten. Er waren echter wel moeilijkheden, doch op geheel ander terrein.

De materialenvoorziening.

De voorziening van bouwmaterialen was het punt, dat de grootste zorg baarde. Op het oogenblik, waarop de gemeenteraad zijn besluit nam, voorzagen productie en aanvoer in de normale behoefte. De aanvoer van ijzer uit België en Luxemburg en van cement uit Duitschland

en de productie van cement hier te lande gingen regelmatig door. De aanvoer van hout gaf meer reden tot bezorgdheid. Wel had in 1939 de aanvoer uit Zweden en Finland regelmatig plaats gehad — van December tot Mei zijn de Oostzeehavens dichtgevroren en kan geen aanvoer plaats hebben — maar de in April uitgebroken oorlog in Scandinavië maakte het in hooge mate twijfelachtig of in 1940 de aanvoer zou kunnen worden hervat.

Doordat gedurende den strengen winter weinig gebouwd was, waren in het voorjaar vrij groote voorraden materialen aanwezig. De onzekerheid van verderen aanvoer maakte echter, dat men slechts bij den dag kon leven. Ieder oogdenblik tot het evenwicht tusschen vraag en aanbod worden verstoord en kon rantsoeneering noodzakelijk worden.

Deze rantsoeneering, welke onmisbaar is om schaarschte en daarmede prijsverhooging te voorkomen, zou dezen vorm moeten aannemen, dat voor bepaalde bouwwerken alle noodzakelijke materialen zouden worden toegewezen, terwijl voor andere minder urgente werken niets zou worden toegezegd. Bij een dergelijke rantsoeneering zouden tal van bouwwerken in het belang van de volkshuishouding, van de volkswelvaart en de volksgezondheid moeten voorgaan vóór gebouwen met een administratieve en representatieve bestemming. Verwacht mocht dan ook worden, dat in geval van rantsoeneering van bouwmaterialen een stadhuis onder aan de urgentielijst zou komen.

Tot rantsoeneering was het intusschen op 6 Mei 1940 nog niet gekomen. Men kon nog alle materialen betrekken, die men wenschte. Op de vraag naar de beschikbaarheid van materialen kon dus niet anders dan een bevestigend antwoord worden gegeven. De toestand kon echter iederen dag veranderen en dit maande tot voorzichtigheid.

Deze voorzichtigheid is zonder twijfel getracht. Het gemeentebestuur heeft zich in verbinding gesteld met de Regeering om zekerheid te verkrijgen, dat ten aanzien van de levering van materialen geen moeilijkheden te wachten waren. De uitdrukkelijke verklaring van 's raads voorzitter, dat dit punt met den grootst mogelijke ernst zou worden bezien en dat vóór de gunsting getracht zou worden de maximale zekerheid te verkrijgen, dat geen stagnatie behoefde te worden gevreesd, heeft er ten slotte toe meegewerkt, ook het bezwaar, dat gelegen was in de precaire bouwmaterialenpositie, te ondervangen. De raad nam het besluit om in eerste instantie tot den bouw van het betonskelet over te gaan, met groote meerderheid aan.

De vooruitzichten.

Vier dagen, nadat dit besluit was gevallen, werd ons land in den grooten oorlog betrokken. En nog vijf dagen later stonden wij voor de taak, de verwoestingen, die het oorlogsgeweld in ons land had achtergelaten, weder te herstellen. Een zware taak, die nog geruimen tijd de inspanning van alle krachten zal eischen.

Of er nog materialen voor den bouw van een nieuw stadhuis beschikbaar zullen zijn, is zeer de vraag. De stopzetting van alle bouwwerken met ingang van 17 Juni, voorzoover niet tevoren toestemming tot voortzetting is verleend, wijst echter niet in die richting. Hoe het met den verderen aanvoer van materialen zal gaan, ligt nog volkomen in het duister.

De herbouw van de verwoeste gebieden zal in ieder geval moeten voorgaan. Daarvoor zullen de beschikbare materialen in de eerste plaats worden besteed.

Zoodra echter meer normale toestanden intreden, en de aanvoer van materialen weer regelmatig voortgaat, zal de stadhuisbouw zeker weer aan de orde komen.

„Normale” tijden mogen wij voorloopig niet verwachten. Het Haagsche Stadhuis zal, wanneer het ooit gebouwd wordt, tot stand gebracht worden in abnormale tijden.

Maar een stad, die leeft, bouwt ook in de donkerste tijden aan haar toekomst.

Dr. Ir. H. G. van BEUSEKOM.

HET SYSTEEM VAN „MOLEST-RISICO”

De Directie van de Vereeniging „Molest-Risico” schrijft ons:

Nu ons land door zware molestschade getroffen is, zal bij velen belangstelling bestaan voor de vereeniging „Molest-Risico”, welke verreweg de belangrijkste is onder de zeer weinig instellingen, die zich met dekking van het risico van oorlogsmolest hebben beziggehouden.

Een mededeeling over het systeem, dat „Molest-Risico” toepast, is van actueele beteekenis.

Tot de oprichting van „Molest-Risico” in 1917 werd besloten, omdat het feit, dat de brandverzekering-maatschappijen in Augustus 1914 brandschade door molest uit de door haar geboden dekking hadden uitgesloten, door het afloopen van polissen geleidelijk ging doorwerken en de vraag rees, of niet op andere wijze in deze dekking moest worden voorzien.

De calamiteuze aard van het molest-*risico* maakte dekking daarvan uitsluitend mogelijk volgens het onderlinge systeem. Schatting van dit risico immers en als gevolg daarvan vaststelling van een juiste premie is ten eenen male onmogelijk. Doch ook wie dit risico op onderlinge basis dekken wilden, dienden een restrictie aan te leggen, omdat anders hetgeen ieder zou moeten dragen, wel eens ondraaglijk zou kunnen blijken.

„Molest-Risico” hief, eenmaal opgericht, een lage premie. Deze varieerde tusschen 20 en 40 cent per f 1000.— verzekerde waarde, doch de leden stelden zich, indien het tot een omslag komen mocht, aansprakelijk voor honderdmaal die premie; dus tot betaling van 2 tot 4 % van het door hen verzekerde bedrag.

Toen de wereldoorlog afgevoerd was, werd, na een moment van aarzeling over de vraag of men niet onder den indruk van de ontwapeningsgedachte de vereeniging zou beëindigen, besloten haar te doen voortbestaan. Men verlaagde echter de premie tot 4 à 8 cent per f 1000.—, het bedrag, dat men ongeveer noodig achtte voor het voeren van de administratie. Het aandeel in een eventueelen omslag zou dan maximaal het vijfhonderdvoudige bedragen.

Uit de lage premies blijkt al, dat het nooit de bedoeling van „Molest-Risico” geweest is groote kapitalen te accumuleeren. Haar kracht bleef de vereeniging zien in den van de leden te heffen omslag.

Naar gelang van den omvang van de schade, zou de omslag geheven worden. Indien de schade zóó hoog opliep, dat de opbrengst van den maximum-omslag, dit wil dus zeggen vijfhonderdmaal de „vredespremie”, niet voldoende zou zijn om de schade geheel te dekken, zouden de te verleenen schadevergoedingen een evenredige vermindering ondergaan. Hieruit blijkt al — en dit is bij de propaganda steeds in het licht gesteld — dat „Molest-Risico” niet de pretentie had hare leden te „verzekeren”, d.w.z. een volledige dekking te bieden. De vereeniging is altijd gezien als een instituut, waarbinnen de leden zich verplichten elkander in tijd van nood, zoo goed het hun mogelijk is, geldelijk bij te staan.

Van belang bij dit systeem is natuurlijk, dat niet tot afdoening van schadevergoedingen wordt overgegaan, voordat de totale schade bekend is. Eerst dan immers moet men tot welk bedrag de omslag moet worden geheven en tot welk percentage de schaden kunnen worden vergoed.

Al is „Molest-Risico” thans druk doende overal in den lande de schaden op te nemen, dit betekent dus niet, dat eerlang deze schadevergoedingen zullen kunnen uitbetaald. De schaden worden vastgesteld, nieuwe schaden zullen zich ongetwijfeld nog daarbij voegen en eerst als de oorlog tot het verleden behoort, zal tot definitieve afwikkeling van zaken kunnen worden overgegaan.

DE VOORSTELLEN TOT HEFFING VAN EEN OORLOGSWINSTBELASTING IN NEDERLAND IN VERGELIJKING MET NEDERLANDSCH-INDIË.

De rechtvaardigheid van een bijzondere belasting op oorlogswinsten wordt algemeen erkend, zoodat het beginsel van een dergelijke heffing geen uitvoerige uiteenzetting behoeft. De Memorie van Toelichting op het ontwerp der Wet op de oorlogswinstbelasting 1940 volstaat dan ook met de mededeeling, dat deze heffing zóózeer voor de hand ligt, dat nadere toelichting overbodig schijnt.

Vorm der heffing.

De vraag, welke vorm van heffing de meest geëigende is, levert, speciaal voor ons land, geen moeilijkheden op. Evenals in Nederlandsch-Indië is ook voor de heffing hier te lande de vorm van een directe belasting gekozen. Dit is zoo vanzelfsprekend, dat men zich over de heffing in anderen vorm zelfs niet heeft beraden, althans hiervan blijkt niets uit de Memorie van Toelichting. Dit in tegenstelling tot Indië, alwaar bij het ontwerpen der ordonnantie de mogelijkheid is overvogen, om de oorlogswinst te treffen door heffing van een bijzonder uitvoerrecht. Voor Indië, waar de export zulk een overwegende rol in de volkshuishouding speelt, ligt de kwestie ook geheel anders dan voor Nederland.

De gedachte, die bij een dusdanige heffing voorzat, was deze: voor de binnenlandsche markten heeft de Indische Regeering verschillende maatregelen genomen, opdat de noodzakelijke prijsverhoogingen evenredig zouden zijn met de stijging van de ondernemerskosten. De drie op de wereldmarkten en de ondernemerskosten houden daarmede geen verband, zoodat de oorlogswinsten zich in de eerste plaats zullen voordoen t.a.v. de exportproducten.

Een dergelijke heffing biedt enerzijds ongetwijfeld voordeelen (o.a. direct vloeiende baten, minder administratieve kosten), doch heeft anderzijds vele bezwaren (o.a. geregelde herziening van het tarief, onbillijke werking), waarvan wel het grootste is — en hiermede is het uitvoerrecht als vorm van heffing van een oorlogswinstbelasting zelfs voor een land als Indië principieel veroordeeld — dat afbreuk zou worden gedaan aan het juiste principe, dat een oorlogswinstbelasting tenslotte alle oorlogswinst dient te treffen. Het valt niet in te zien, waarom de oorlogswinsten van andere bedrijfstakken dan den export buiten de heffing zouden moeten blijven.

Tarief der heffing.

In den vorigen oorlog werd zoowel in Nederland als in Indië 30 pCt. geheven van alle oorlogswinst, zoowel bij natuurlijke personen als bij naamlooze vennootschappen.

Thans is dit percentage in Indië verhoogd tot 35, maar uniform gebleven. In Nederland is echter voorgesteld de oorlogswinst van natuurlijke personen te belasten met 25 pCt., en dan de belasting voor de naamlooze vennootschappen op te voeren tot 40 pCt.

Tevens is in het ontwerp bepaald, zulks in afwijking van de vroegere regeling, dat de betaalde oorlogswinstbelasting niet in mindering mag komen van het inkomen van natuurlijke personen voor de inkomstenbelasting, noch van de winst van naamlooze vennootschappen voor de winstbelasting.

Ook dit verschil zal de in totaal van behaalde oorlogswinst te betalen belasting zeer verhoogen.

Het maximum aan belasting, dat over behaalde oorlogswinst zal worden betaald, zou kunnen stijgen:

bij hen, die hun bedrijf niet in een naamlooze vennootschap hebben ingebracht, tot 25 pCt. oorlogswinstbelasting en 43 pCt. inkomstenbelasting (voor inkomens van f 130.000 en hooger), totaal 68 pCt.;

bij hen, die hun bedrijf in een naamlooze vennootschap hebben ingebracht, tot 40 pCt. oorlogswinstbelasting,

11½ pCt. winstbelasting en bovendien nog inkomstenbelasting die de resteeende 48½ pCt. van de winst, voor zooveel die wordt uitgekeerd; theoretisch zou daar dus het maximum kunnen stijgen tot 40 pCt. + 11½ pCt. + circa 21 pCt. of circa 72½ pCt.

Bij vergelijking van de Indische Ordonnantie op de oorlogswinstbelasting 1939 met het Nederlandsche ontwerp trekken, wat de techniek der heffing betreft, verder eenige belangrijke verschillen de aandacht:

a. Oorlogswinst.

Van naamlooze vennootschappen, en hierover wordt in dit artikel verder uitsluitend gesproken, wordt in de Indische ordonnantie — evenals hier te lande in 1916 — de oorlogswinst nog omschreven als te zijn de vermeerdering van de winsten, welke een onmiddellijk of middellijk gevolg is van den oorlogstoestand. Elke vermeerdering van winst wordt geacht het gevolg te zijn van den oorlogstoestand, indien en voor zoover het tegendeel niet blijkt of aannemelijk is gemaakt. Hierbij wordt dus uitgegaan van de geheele winst.

In het Nederlandsche ontwerp is dit systeem principieel verlaten en wordt slechts rekening gehouden met de opbrengst van bepaalde bronnen, nl. onderneming en arbeid, en onroerende goederen.

Of dit voor naamlooze vennootschappen een wezenlijk verschil zal beteekenen, is echter de groote vraag. Het doel dezer instellingen is altijd het bijeenbrengen van kapitaal en arbeid om daarmede winst te behalen; de naamlooze vennootschap als zoodanig is derhalve een onderneming en alle winst, die zij verkrijgt, — zeldzame uitzonderingen daargelaten — is daarmede verbonden.

Daar in Nederland zal men dus wel steeds uitgaan van de geheele winst, die een naamlooze vennootschap in een oorlogsjaar behaalt en het verschil in systematiek zit dan ook minder in dit uitgangspunt, zooals de Memorie van Toelichting doet vermoeden, dan wel in hetgeen volgt.

Terwijl men in Indië nog, als voorheen, de totale winst in het oorlogsjaar vergelijkt met de normale winst in vorige jaren en het dan blijkende voordeelig verschil behoudens tegenbewijs als oorlogswinst beschouwt, bepaalt artikel 8 van het ontwerp, dat de winst in het oorlogsjaar wordt vergeleken met de winst, die in hetzelfde jaar zou zijn verkregen, zoo de buitengewone omstandigheden, verband houdende met den oorlog, niet waren ingetreden.

Zooals de Memorie van Toelichting terecht opmerkt, is dit een aanpassing van de wet aan de praktijk, zooals die destijds bij de uitvoering van de wet op de oorlogswinstbelasting 1916 is ontstaan. Ook in Indië is men thans reeds doende om vrijwel onafhankelijk van de wettelijke vergelijkingswinst normen te zoeken, ten einde de werkelijke oorlogswinst, welke in 1939 is behaald, langs directen weg te bepalen.

Een ander belangrijk verschil is, dat als oorlogswinst niet alleen wordt beschouwd de meer-winst, verkregen als gevolg van den oorlogstoestand zelf. In economisch opzicht heeft de huidige oorlog zijn invloed reeds lang te voren doen gelden. De herbewapening en andere verdedigingsmaatregelen, zoowel op militair als op economisch gebied, hebben sommige ondernemingen tot nieuwen bloei gebracht. Het Nederlandsche ontwerp wil de hieruit ontstane meer-winsten evenzeer als oorlogswinsten belasten en alleen om praktische redenen wordt niet verder teruggegaan dan tot 1 Januari 1939.

Volgens het Nederlandsche ontwerp zal de geheele meer-winst, in 1939 behaald, belast kunnen zijn, terwijl de heffing in Indië beperkt zal moeten blijven tot de oorlogswinst, welke na 1 September 1939 is verkregen.

b. Vergelijkingswinst.

De vergelijkingswinst wordt bepaald of door de norm der werkelijk gemaakte winst in het vergelijkingsstijdvak, of — indien deze tot hoogere uitkomst leidt — door de kapitaalsnorm.

Dit geldt zoowel voor Indië als voor het Nederlandsche ontwerp. Er is echter een verschil.

In Indië mag van geen van de beide normen ten nadeele van de vennootschap worden afgeweken.

Het Nederlandsche ontwerp laat dit wel toe; m.a.w. hier te lande zou de belastingadministratie kunnen stellen of voor den Raad van Beroep aannemelijk maken, zoowel dat de winst in eenig oorlogsjaar zonder oorlogsomstandigheden lager zou zijn geweest dan de gemiddelde winst in het vergelijkingstijdvak, en eveneens dat het kapitaal-rendement zonder oorlogsomstandigheden lager zou zijn geweest dan 5 pCt.

c. Vergelijkingstijdvak.

Zoowel in Indië als volgens het Nederlandsche ontwerp dienen als regel voor het vergelijkingstijdvak de jaren 1936, 1937 en 1938. Dit zijn:

in Nederland de boekjaren, waartoe de eerste Januari 1936, 1937 en 1938 behoorden;

in Indië de boekjaren, waartoe de eerste September 1936, 1937 en 1938 behoorden.

Stel, dat het boekjaar eener vennootschap loopt van 1 Mei tot 30 April, dan gelden als vergelijkingjaren:

in Nederland de boekjaren 1935/36, 1936/37 en 1937/38;

in Indië de boekjaren 1936/37, 1937/38 en 1938/39.

Loopt het vergelijkingstijdvak over een kortere periode dan drie jaren, dan geldt als „normale winst“:

in Indië de winst van het boekjaar, waartoe de eerste September 1938 behoorde.

Hiervan kan alleen ten gunste, niet ten nadeele van de vennootschap worden afgeweken, terwijl bovendien de kapitaalsnorm geldt, indien deze hooger is;

in Nederland de kapitaalsnorm, waarvan zoowel ten gunste als ten nadeele van de vennootschap kan worden afgeweken. Een beroep op de vóór den oorlog gemaakte werkelijke winst is in principe niet uitgesloten, doch volgens de Memorie van Toelichting is er aanleiding aan een kortere periode dan drie jaren minder waarde toe te kennen, naarmate de periode korter is en naarmate in den betrokken bedrijfstak de opbrengsten wisselvalliger zijn.

Is er geen vergelijkingstijdvak, omdat het bedrijf niet lang genoeg bestaat — dus bij oprichting van nieuwe vennootschappen in Indië na 1 September 1938, in Nederland na 1 Januari 1938 —, dan wordt zoowel in Indië als volgens het Nederlandsche ontwerp als oorlogswinst beschouwd: de winst boven het normale kapitaalrendement.

Ook hier is echter het verschil, dat in Indië van de kapitaalsnorm alleen ten gunste van de vennootschap kan worden afgeweken, terwijl het besproken wetsontwerp eveneens afwijking kent te haren nadeele. Voor bedrijven, ontstaan door de buitengewone omstandigheden, is volgens het ontwerp de norm a l t i j d bindend.

d. Kapitaalrendement.

In Indië is de rendementsnorm 4 pCt. Bij nieuw opgerichte bedrijven geldt echter als norm 5 pCt., tenzij het een specifieke oorlogsindustrie betreft, in welk geval de norm 4 pCt. blijft. Tegen algemeene verhooging tot 5 pCt. maakte de Indische Regeering bezwaar, omdat daarmee zou worden voorbijgestreefd het doel, om slechts een matige winst onbelast te laten.

In het Nederlandsche ontwerp is de rendementsnorm altijd 5 pCt. Door de mogelijkheid van afwijking in beide richtingen bestond hier het in Indië geldende bezwaar niet.

e. Kapitaal.

Voor de berekening van het kapitaalrendement komt in Indië een ander kapitaal in aanmerking dan het hier behandelde Nederlandsche ontwerp voorstelt.

In Indië geldt als kapitaal het gestorte aandelenkapitaal benevens de op de balans verantwoorde, dus de zichtbare, reserves.

In Nederland wil men letten op het kapitaal, dat in

het bedrijf is belegd. Bij de berekening van het bedrag daarvan wordt de waarde van de bezittingen gesteld op den aanschaffingsprijs, verminderd met de afschrijvingen volgens goed koopmansgebruik. Met hogere of lagere vervangingswaarde van aanschaffingen, gedaan vóór 1 Januari 1938, wordt rekening gehouden, indien en voor zoover de vervangingswaarde is beïnvloed door andere dan oorlogsomstandigheden, b.v. door muntcorrectie. Alsdan komt de vervangingswaarde in de plaats van de aanschaffingswaarde, terwijl de in vroegere jaren gedane afschrijvingen dienovereenkomstig worden gecorrigeerd.

Als toestand waarnaar het kapitaal moet worden bepaald, geldt:

in Indië het einde van elk jaar vóór de verdeling van de winst over dat jaar; terwijl men

in Nederland den aanvang van elk jaar als uitgangspunt wil nemen, tenzij blijkt, dat het kapitaal gedurende het jaar hooger of lager was.

Het Nederlandsche ontwerp is dus heel wat soepeler en beter. Mochten er weer eens buitengewoon hooge winsten worden behaald, zoals tijdens den vorigen oorlog, dan stijgt het in de oorlogsbedrijven aangewende kapitaal van dag tot dag door de gemaakte winsten, die onmiddellijk in voorraden of nieuwe bedrijfsmiddelen worden vastgelegd, terwijl toentertijd het van derden aangetrokken kapitaal vaak aanzienlijk was. Het zou niet redelijk zijn bij de berekening van het normale kapitaalrendement, hetwelk buiten de belasting valt, deze vermeerderingen van het bedrijfskapitaal buiten beschouwing te laten.

Dubbele belasting.

Wat aangaat de binnen het Rijk gevestigde vennootschappen, die ten deele haar bedrijf in Indië uitoefenen, vertoont het ontwerp een belangrijk verschil met de Wet op de oorlogswinstbelasting 1916. Van dergelijke vennootschappen belaste Nederland destijds de geheele oorlogswinst, terwijl Indië over de aldaar gemaakte oorlogswinst belasting hief, maar ontheffing verleende van het gedeelte, dat reeds in Nederland was belast. Hiertegenover deed Nederland aan Indië uitkeeringen ten beloope van de helft van het bedrag, dat Indië door het verlenen dier ontheffingen had gederfd.

De thans voorgestelde regeling ter vermindering van dubbele belasting is voor Indië heel wat voordeliger: ieder land heft belasting van de oorlogswinst, welke op zijn territorium wordt gemaakt.

Is de vennootschap in Nederland gevestigd en oefent zij haar bedrijf ook in Indië uit, dan wordt in Indië belasting geheven over de oorlogswinst, die geacht wordt aldaar te zijn verkregen; die oorlogswinst zal dan volgens het voorstel buiten de heffing in Nederland blijven. Aan Indië komt dus de volle belasting ten goede.

Is de vennootschap in Indië gevestigd en oefent zij haar bedrijf ook in Nederland uit, dan geldt hetzelfde principe: Indië belast alleen de oorlogswinst, die aldaar wordt gemaakt, Nederland de overige bedrijfswinst.

Winstuitkeeringen — dividend en tantièmes inbegrepen —, die een naamloze vennootschap ontvangt, blijven in Indië voor de heffing van oorlogswinstbelasting buiten aanmerking. (Voor het dividend van buitenlandsche vennootschappen is een speciale regeling gemaakt.)

Het Nederlandsche ontwerp staat slechts gedeeltelijk op dit standpunt: de dividenden en commissaris-tantièmes blijven hier te lande bij de vennootschappen, die deze genieten, eveneens buiten de heffing. Anders is het met de winstuitkeeringen, die genoten worden in de hoedanigheid als lid van het personeel (b.v. het winstaandeel, dat een vennootschap geniet als directeur of als tegenwoordiger van een andere vennootschap); in dit geval wordt de winstuitkeering bij de genietende vennootschap belast, doch onbelast gelaten bij de uitdeelende vennootschap.

AANTEEKENINGEN.

HET JAARVERSLAG 1939—40 VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

Na erop gewezen te hebben, dat het geen zin heeft in beschouwingen te treden van economischen, financieel, en monetair aard, nu Nederland op 10 Mei 1940 tegen wil en dank in den oorlog werd betrokken, beperkt de President van De Nederlandsche Bank zich in zijn verslag over 1939/1940 in hoofdzaak tot feitelijke mededeelingen omtrent hetgeen in het afgelopen jaar voorviel en rechtstreeks De Nederlandsche Bank betrof.

De Nederlandsche Bank.

In de eerste plaats kan dan worden vastgesteld, dat de verscherping der politieke spanningen in Europa, die eindigde met het uitbreken van den oorlog, op 3 September 1939, tot schokken zijn aanleiding gaf. Het Nederlandsche publiek heeft zijn kalmte niet verloren. Dat een grootere vraag naar bankbiljetten en zilveren munten intrad, kan geen verwondering wekken. Aan deze vraag kon voldaan worden, zij het, wat het zilver betreft, met eenige moeite. Toch kon de uitgifte van zilverbons vermeden worden, hetgeen uit verschillende hoofde tot tevredenheid stemt. De grootere vraag naar ruilmiddelen was het rechtstreeksch gevolg van den wensch om over ruimere kassen te beschikken, van de geldistributie in verband met de mobilisatie en van het inslaan van voorraden. Van 14 Augustus 1939 tot 26 Maart 1940 bedroeg de stijging van den biljettenomloop nog geen 9 pCt.; zij vertegenwoordigde een waarde van f 89.328.550 en werd in belangrijke mate overschreden door de daling van de saldi in rekening-courant met f 165.258.209. Zooals uit deze cijfers blijkt, bleef de bevoegev bedoelde saldi in gedeeltelijke omzetting van de zoeven deden zich geen schokken voor. Aan een sluiting van de beurs behoefde zelfs niet gedacht te worden, terwijl De Nederlandsche Bank zich kon beperken tot de onderhandsche toezegging, zoo noodig, het oversluiten van prolongatieposten te zullen vergemakkelijken. Het particuliere bankwezen kon zonder moeilijkheden aan de gestelde eischen voldoen. Afgescheiden van de behoeften van 's Rijks schatkist behoefde De Nederlandsche Bank slechts in bescheiden mate bij te springen. Op 26 Maart 1940 overtrof het opereerend kapitaal het overeenkomstige bedrag per 14 Augustus 1939 met f 48.850.211, welk bedrag voor een niet onbelangrijk deel zijn verklaring vindt in de hieronder te vermelden tijdelijke hulp, die wij verschaften aan hen, die zich genoopt zagen op de Staatsleening 1940-II in te schrijven zonder aanstands over voldoende liquide middelen voor de storting te beschikken.

Wat de zoeven bedoelde eischen aan het particuliere bankwezen betreft, deze vonden in het algemeen niet hun oorsprong in een toeneming van de binnenlandsche creditvraag. Zij vloeiden in hoofdzaak voort uit het wegtrekken van buitenlandsch kapitaal, dat op korten termijn of in effecten in Nederland werd aangehouden. Zij vormde een der factoren, welke leidden tot een vermindering van den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank. Bedroeg die voorraad bij de afsluiting van het boekjaar 1938/1939 f 1.322,5 miljoen, bij het einde van het laatst verstreken boekjaar was hij, afgescheiden van de herwaardeering, waarop ik hieronder terugkom, verminderd tot f 1.013,6 miljoen. Het grootste deel van deze vermindering komt intusschen op rekening van het tijdvak, dat aan het uitbreken van den oorlog voorafging. Dat deel belooft f 193,1 miljoen, tegen f 115,8 miljoen gedurende de zeven maanden, welke sedert den aanvang van den oorlog tot het einde van het boekjaar waren verstreken.

Onze creditgeving aan 's Rijks schatkist bleef beperkt tot het overbruggen van den tijd, die voor het treffen van de noodige voorzieningen van blijvend aard onmisbaar was. Het maximumbedrag, waarvoor schatkistpapier rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank was ondergebracht, beliep f 76,0 miljoen op 30 December 1939. Intusschen had de Minister van Financiën het noodige verricht om een deel der vlottende schuld te consolideeren. Onze creditgeving kon derhalve haar tijdelijk karakter blijven behouden en sedert 8 Maart 1940, den datum der storting op de Staatsleening 1940-II, kwam

in het boekjaar, waarover verslag wordt uitgebracht, geen rechtstreeks geplaatst schatkistpapier meer in de portefeuille der Bank voor.

De zoeven bedoelde consolidatie omvatte een totaalbedrag van rond f 530 miljoen, zoodat, met inbegrip van de aan het Rijk toevoorraad bate uit de herwaardeering van den goudvoorraad der Bank, omstreeks f 663 miljoen werd gedekt. Voor de storting op de Staatsleening 1940-II, die, in geval zij niet geslaagd was, door een gedwongen leening in zo veelvuldige worden en die mitsdien een bijzonder karakter droeg, hebben wij faciliteiten toegestaan ten behoeve van hen, die niet over voldoende liquide middelen beschikten om de storting geheel uit eigen kracht te verrichten. Uit het beperkte bedrag van f 16,5 miljoen, waarvoor van deze faciliteiten gebruik werd gemaakt en uit het verloop van de beschikbare middelen bij het particuliere bankwezen, kan afgeleid worden, dat de storting in het algemeen zonder bezwaren is geschied.

Herwaardeering van den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank.

Onder de wet van 16 Maart 1940 (St.bl. 402), welke met ingang van 31 Maart 1940 in werking trad, is de waarde van den goudvoorraad gesteld op een bedrag van f 2.009.— per kilogram fijn; dit bedrag is gebaseerd op een depreciatie van den gulden met 18 ten honderd. Sedert de gulden met ingang van 27 September 1936 van het goud moest worden losgemaakt, vormt het zoeven genoemde percentage het niveau van de geringste depreciatie. De herwaardeering leverde een voordeelverschil op van f 221.794.467,69. Volgens de voorschriften van genoemde wet is hiervan f 13.932.609,73 aan de Bank ten goede gekomen. Ten beloope van f 7.629.955,16 is die som aangewend voor de delging van het overblijvende deel der vordering op den Staat, welke de Bank ingevolge de bepalingen der wet van 27 Mei 1932 (Staatsblad No. 221) op haar balans had gebracht tot voorloopige dekking van het in September 1931 op haar pondenbezit geleden verlies, voor zoover dit niet ten laste van de winst- en verliesrekening over het boekjaar 1931/1932 en uit de reserves der Bank gedekt werd. Dat verlies bedroeg in totaal f 29.889.408,15, waarvan f 6.302.654,57 aan de reserves onttrokken werd.

De President betreft het, dat het wetsontwerp niet in zijn oorspronkelijken vorm is aangenomen en het aan de reserves van de Bank toegedachte bedrag werd teruggebracht van f 22.259.452,99 tot f 6.302.654,57. Een versterking van de reservepositie van de Bank ware en met het oog op de onzekerheden en moeilijkheden, welke de Bank kunnen nopen, grootere risico's dan in normale tijden te nemen en in verband met den achteruitgang van de rentabiliteit van het bedrijf van de Bank wensche-lijk geweest. Niettemin stemt het tot tevredenheid, dat de last is weggenomen, die op de Bank gedurende acht jaren heeft gedrukt wegens de delging van het op het pondenbezit geleden verlies. Dientengevolge is de winstverdeling, zooals deze in artikel 31 van de Bankwet is voorgeschreven, hersteld.

Ook overigens bracht de herwaardeering van den goudvoorraad niet onbelangrijke wijzigingen in de positie der Bank mede, welke voor de eerste maal haar invloed oefenden op de weekbalans per 1 April 1940. De waarde van onzen goudvoorraad steeg tot f 1.235.293.964,97; de toeneming bedroeg f 221.739.327,88. De post „Staat der Nederlanden (Wet van 27 Mei 1932, Staatsblad No. 221)“ ad f 7.629.955,16 is aan de debetzijde komen te herwaardeering. Onder den invloed van de crediteering van het Egalisatiefonds verminderde de post belemingen en voorschotten in rekening-courant van f 270.992.697,27 tot f 215.542.405,47. Aan de creditzijde der balans toonde het rekening-courantsaldo van het Rijk een vermeerdering van f 62.685.544,34 in verband met de tegoedschrijving met f 132.506.208,49 wegens het aandeel van 's Rijks schatkist in de baten der herwaardeering. Het reservefonds der Bank ontving uit die baten f 3.302.654,57, terwijl de bijzondere reserves met f 3.000.000.— gedoteerd werden. Een belangrijk deel dezer bedragen moest worden besteed voor het opvangen van den achteruitgang

in de waarde der beleggingen van het kapitaal en de reserves.

Mede in verband met de hierboven bedoelde mutaties steeg de gouddekking van de direct opeisbare verplichtingen der Bank van 76,01 pCt. op 26 Maart 1940 tot 83,32 pCt. op 1 April daaraanvolgende. Overeenkomstig het bepaalde in artikel 23 van de Bankwet, hebben wij een voordracht ingediend voor een nadere vaststelling van de verhouding, waarin het gezamenlijk bedrag van de omlopende bankbiljetten, bankassignatiën en rekening-courantsaldo's door munt of muntmateriaal gedekt moet zijn. Deze regeling is vervat in het Koninklijk besluit van 26 Maart 1940 (Staatsblad No. 482). Ingevolge dat besluit wordt voor de berekening van de minimumdekking van 40 ten honderd de waarde van de gouden munt en het gouden muntmateriaal gesteld op f 2.009.— per kilogram fijn, terwijl zilveren muntmateriaal, hetwelk de Bank reeds sedert vele jaren niet meer bezit en, naar te verwachten is, ook in de toekomst niet zal verwerven, niet langer als dekking is toegelaten.

Samenwerking particuliere bankwezen en circulatiebank.

Naar aanleiding van de déconfiture van een internationaal emissiehuis, welke in hoofdzaak te wijten was aan het veronachtzamen van de regelen, die bij het leiden van een dergelijk bedrijf op den voorgrond moeten staan, is de circulatiebank met het particuliere bankwezen in overleg getreden. Het resultaat van dit overleg kan als volgt worden samengevat:

(1) de kwartaalstaten, welke de door ons van belang geachte gegevens verschaffen, worden vervangen door maandstaten;

(2) de banken en bankiers, die de staten indienen, zullen aan De Nederlandsche Bank geregeld opgave doen van alle geopende credieten, die een bedrag, overeenkomende met 5 procent van het volgestort maatschappelijk kapitaal van de betrokken instelling (of voor de firma's van het firmakapitaal) te boven gaan, dan wel f 1.000.000 of meer bedragen;

(3) de bankfirma's zullen ons bijzondere inlichtingen verschaffen omtrent haar kapitalen en omtrent de verhouding tusschen de firmanten en de firma;

(4) de specificatie van de cijfers der credietgeving, gesplitst naar bedrijfsgroepen, welke twee malen per jaar werd gegeven, zal vier malen per jaar verstrekt worden;

(5) naar aanleiding van de ontvangen gegevens zullen wij nadere inlichtingen kunnen inwinnen en desgewenscht door personeel van onzen accountantsdienst ten kantore van de desbetreffende instelling of firma, aan de hand van haar boeken of bescheiden, een onderzoek kunnen doen instellen.

De nieuwe regeling is bereids sedert eenige maanden in werking.

Wij meenen, dat op deze wijze een bevredigende toestand verkregen is en wij willen niet nalaten onze waardeering te uiten voor den geest van samenwerking, dien wij bij het particuliere bankwezen ook thans weder mochten aantreffen.

Dit alles heeft uitsluitend ten doel volledig op de hoogte te zijn van de gedragslijn, door de particuliere banken te volgen, teneinde haar zoo noodig op een ongewenscht voorkomende ontwikkeling te kunnen wijzen.

Geldmarkt.

Ten aanzien van de noteeringen op de geldmarkt, merkt de President op, dat deze een vrij nauwkeurig beeld geven van de internationale moeilijkheden en de politieke gebeurtenissen hier te lande.

De toppen der noteeringen vielen in de eerste helft van April (verscherping der situatie in Europa, in verband waarmede hier te lande het personeel van de bataljons voor de grensbeveiliging werd opgeroepen; nog in dezelfde maand volgde een krachtige reactie), tegen eind Augustus (de dagen, waarin het oorlogsgevaar acuut scheen en tot mobilisatie hier te lande overgegaan werd)

en in de eerste helft van November (toen de internationale situatie een voor ons land dreigend geacht karakter aannam). Nadat de noteeringen zich in December ongeveer op het hoogste peil gehandhaafd hadden, trad een lichte ontspanning in, die, met kleine onderbrekingen, tot het einde van het boekjaar aanhield.

Onderstaande tabel geeft een beeld van de ontwikkeling op de Amsterdamsche geldmarkt onder den invloed der bovengeschetste factoren.

GELDMARKTNOTEERINGEN TE AMSTERDAM (maandgemiddelden in procenten)

	Daggeld	Prolongatie	Part. disconto
April 1939	0,426	1,239	1,109
Mei "	0,500	0,800	0,701
Juni "	0,500	0,750	0,490
Juli "	0,500	0,750	0,507
Augustus "	0,865	1,533	1,029
Septemb. "	2,111	3,663	2,942
October "	1,452	2,240	1,895
November "	1,168	2,413	1,752
December "	1,062	2,750	2,247
Januari 1940	1,038	2,644	1,849
Februari "	0,760	2,500	1,575
Maart "	0,799	2,489	1,351

Bij de hierboven weergegeven cijfers dient te worden aangeteekend, dat de noteeringen, waarop zij zijn gebaseerd, niet zelden volkomen nominaal waren. De cijfers voor particulier disconto gelden voor Nederlandsch papier; de verhandeling van het op de Amsterdamsche markt ondergebrachte buitenlandsche papier vond tegen afwijkende noteeringen plaats.

Openbare emissies van schatkistpapier vonden sedert December 1936 niet meer plaats. Hieronder volgt een overzicht van het disconto voor de bij onderhandsche inschrijvingen tijdens het boekjaar geplaatste promessen.

DISCONTO SCHATKISTPROMESSEN BIJ ONDER- HANDSCHE INSCHRIJVINGEN (procenten)

Datum van inschrijving	Looptijd					
	2 mnd.	3 mnd.	4 mnd.	5 mnd.	6 mnd.	
24 April 1939	—	1,471	1,550	1,651	1,660	
23 Mei "	—	0,640	0,622	0,632	0,745	
23 Juni "	—	0,600	0,705	0,696	0,705	
24 Juli "	—	0,452	0,480	0,646	0,638	
24 Aug. "	—	0,650	0,960	—	1,480	
25 Sept. "	2,250	2,250	2,940	3,132	3,175	
25 Oct. "	—	—	1,512	1,650	1,780	
23 Nov. "	—	—	2,541	2,542	2,520	
20 Dec. "	—	—	2,430	2,568	2,800	
22 Jan. 1940	—	—	2,033	2,027	2,220	
22 Febr. "	—	—	2,040	2,162	2,180	
	7 mnd.	8 mnd.	9 mnd.	10 mnd.	11 mnd.	12 mnd.
24 April 1939	1,731	1,804	—	—	—	—
23 Mei "	0,789	0,885	—	—	—	—
23 Juni "	0,872	1,012	—	—	—	—
24 Juli "	0,686	0,761	1,000	1,006	1,142	1,270
24 Aug. "	1,526	1,650	1,773	1,902	1,964	2,030
25 Sept. "	3,289	3,176	3,249	3,288	3,360	3,500
25 Oct. "	2,023	2,156	2,280	2,374	2,536	3,189
23 Nov. "	—	—	2,867	3,180	3,316	3,425
20 Dec. "	—	—	—	—	3,436	3,495
22 Jan. 1940	2,743	2,666	3,173	3,228	3,300	3,400
22 Febr. "	2,176	2,814	—	3,036	3,185	3,250

In Maart 1940 had, met het oog op de boeking van het aan het Rijk komende gedeelte van de winst op de herwaardeering van den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank in het credit van de schatkist, geen inschrijving op schatkistpapier plaats.

Kapitaalmarkt.

Het beroep, dat in het afgelopen boekjaar voor de

verkrijging van nieuwe middelen op de Nederlandsche kapitaalmarkt werd gedaan, was opmerkelijk groter dan in het voorafgaande boekjaar. Het totaal der publieke emissies zonder onderhandsche en daarmee gelijk te stellen plaatsingen en zonder conversies bedroeg f 510,2 millioen, tegen f 238,7 millioen in 1938/1939. De stijging is uitsluitend toe te schrijven aan het feit, dat de Staat, die in het boekjaar 1938/1939 in het geheel geen beroep op de kapitaalmarkt deed, thans belangrijke bedragen emitteerde.

Het gebruikelijke overzicht der openbare emissies volgt hieronder:

OPENBARE EMISSIES IN NEDERLAND GEDURENDE DE PERIODE VAN 1 APRIL 1939 TOT EN MET 31 MAART 1940

(reële bedragen zonder onderhandsche en daarmee gelijk te stellen plaatsingen en zonder conversies)

	Obligaties en pandbrieven	Gew. en pref. aand.	Totaal
Binnenl. fondsen			
Staatsleeningen	f 469.314.300	—	f 469.314.300
Kerkelijke en liefdad.instell.	„ 574.250	—	„ 574.250
Ind. ondern.	„ 1.000.000	f 6.638.855	„ 7.638.855
Scheepvaartm.	—	„ 986.375	„ 986.375
Diversen	—	„ 125.000	„ 125.000
	f 470.888.550	f 7.750.230	f 478.638.780
Buitenl. fondsen			
Staatsleeningen	f 24.375.000	—	f 24.375.000
Ind. ondern.	—	„ 1.312.500	„ 1.312.500
Petrol.ondern.	„ 5.850.000	—	„ 5.850.000
	f 30.225.000	f 1.312.500	f 31.537.500
Totaal buitenl. fondsen			
Totaal binnenl. fondsen	„ 470.888.550	„ 7.750.230	„ 478.638.780
	f 501.113.550	f 9.062.730	f 510.176.280

Het depreciatiepercentage van den gulden.

Vergeleken bij de wettelijke goudpariteit ontwikkelde zich het depreciatiepercentage van den gulden (berekend op grond der officieele noteringen van den dollar te Amsterdam) als volgt:

DEPRECIATIEPERCENTAGE VAN DEN GULDEN

	1938/1939	1939/1940
April	18,40	21,93
Mei	18,66	21,24
Juni	18,68	21,89
Juli	19,10	21,37
Augustus	19,76	21,45
September	20,75	21,89
October	20,10	21,95
November	20,17	22,00
December	20,13	21,96
Januari	20,37	21,82
Februari	21,22	21,92
Maart	21,99	21,99

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Deviezennoodmaatregel.

Op 10 Mei is de volgende Deviezennoodmaatregel afgekondigd (St.bl. no. 484).

Artikel 1.

Voor de toepassing van dit besluit wordt verstaan onder:

1. ingezetenen:
  - a. de binnen het Koninkrijk wonende of kantoorhoudende natuurlijke personen;
  - b. de binnen het Koninkrijk gevestigde of kantoorhoudende rechtspersonen;

2. de niet-ingezetenen:
  - de natuurlijke en rechtspersonen niet vallende onder de omschrijving van ingezetenen;
3. goud:
  - gouden munten, gouden muntmateriaal en onbewerkt goud;
4. betaalmiddelen:
  - metaal- en papiergeld, bankbiljetten en soortgelijke betaalmiddelen met uitzondering van gouden munten;
5. geldswaardige papieren:
  - chèques, wisselbrieven, promessen en soortgelijke geldswaardige papieren met uitzondering van betaalbaar gestelde coupons, dividendbewijzen en effecten;
6. effecten:
  - inschrijvingen in schuld- en aandeelregisters, obligaties, pandbrieven, aandelen, winstbewijzen en soortgelijke waardepapieren met de daarbij behoorende talons, coupons en dividendbewijzen;
7. vorderingen:
  - dadelijk en niet dadelijk opeisbare deposito's, saldi in rekening-courant en soortgelijke vorderingen zoomede inschulden;
8. uitvoer:
  - alle uitvoer, anders dan wederuitvoer in doorvoer, benevens:
    - a. het ten uitvoer aangeven aan ambtenaren van den betrokken belastingdienst;
    - b. het ten uitvoer naar het buitenland aan een ondernemer van vervoer aanbieden van de desbetreffende zaken;
    - c. het opnemen, aanbrengen of aanwezig hebben van de desbetreffende zaken, waarvan het niet aannemelijk is dat zij bestemd zijn om binnenslands te blijven in, aan of op eenig vervoermiddel, terwijl het zich bevindt op of buitenwaarts van de plaats waar het, alvorens naar het buitenland te vertrekken, door ambtenaren van den betrokken belastingdienst moet worden uitgeklaard;
    - d. het opnemen, aanbrengen of aanwezig hebben van de desbetreffende zaken, waarvan het niet aannemelijk is, dat zij bestemd zijn om binnenslands te blijven, in, aan of op een tot opstijging gereed luchtvaartuig of een kennelijk tot vertrek naar het buitenland bestemd ander vervoermiddel.

Artikel 2.

1. voor de toepassing van dit besluit worden als binnenlandsch aangemerkt:
  - 1°. betaalmiddelen, voor zoover zij in het geheele Koninkrijk of in een der gebiedsdeelen de hoedanigheid van wettig betaalmiddel bezitten.
  - 2°. geldswaardige papieren, effecten en vorderingen, voor zoover zij uitsluitend betaalbaar zijn binnen het Koninkrijk en de schuldenaar ingezetene is,
  - 3°. andere onlichamelijke zaken, voor zoover de daaruit voortvloeiende rechten op betaling uitsluitend jegens ingezetenen kunnen worden geldend gemaakt.
2. Alle andere betaalmiddelen, geldswaardige papieren, effecten, vorderingen en andere onlichamelijke zaken worden voor de toepassing van dit besluit als buitenlandsch aangemerkt.

Artikel 3.

- Aan ingezetenen wordt tijdelijk verboden te beschikken over, te bezwaren en te vervreemden:
- a. goud,
  - b. buitenlandsche betaalmiddelen,
  - c. buitenlandsche geldswaardige papieren,
  - d. buiten het Koninkrijk berustende effecten,
  - e. buitenlandsche vorderingen,
  - f. andere buitenlandsche onlichamelijke zaken,
  - g. buiten het Koninkrijk berustende of gelegen roerende en onroerende goederen,
  - h. binnen het Koninkrijk berustende niet in het vrije verkeer ingevoerde roerende goederen.

Artikel 4.

1. Voor zoover zulks geschiedt ten gunste van niet-ingezetenen of ten gunste van ingezetenen voor rekening van niet-ingezetenen wordt aan ingezetenen tijdelijk verboden:

1°. te beschikken over, te bezwaren en te vervreemden:

- a. binnenlandsche betaalmiddelen,
- b. binnenlandsche geldswaardige papieren,
- c. binnen het Koninkrijk berustende effecten,
- d. binnenlandsche vorderingen,
- e. andere binnenlandsche onlichamelijke zaken,
- f. binnen het Koninkrijk berustende of gelegen roerende en onroerende goederen,

2°. aval te geven en borgtocht of andere persoonlijke zekerheid te stellen.

2. Het bepaalde in het vorige lid is niet van toepassing ten aanzien van het beschikken over binnenlandsche betaalmiddelen tot ten hoogste honderd gulden per dag en over binnen het Koninkrijk berustende roerende goederen, een waarde van honderd gulden niet te boven gaande, ten gunste van binnen het Koninkrijk vertoevende niet-ingezetenen.

Artikel 5.

1. Aan niet-ingezetenen wordt tijdelijk verboden te verkrijgen, te beschikken over, te bezwaren en te vervreemden:

- 1°. a. goud,
- b. betaalmiddelen,
- c. geldswaardige papieren,
- d. effecten,
- e. vorderingen,
- f. andere onlichamelijke zaken,

allen voor zoover zij, of de documenten waarin zij zijn belichaamd, binnen het Koninkrijk berusten,

2°. binnen het Koninkrijk berustende of gelegen roerende en onroerende goederen.

2. Het bepaalde in het vorige lid is niet van toepassing ten aanzien van binnen het Koninkrijk vertoevende niet-ingezetenen voor zoover betreft het verkrijgen van en het beschikken over binnenlandsche betaalmiddelen tot ten hoogste honderd gulden per dag, het beschikken over buitenlandsche betaalmiddelen, buitenlandsche geldswaardige papieren en buitenlandsche vorderingen, een waarde van honderd gulden per dag niet te boven gaande, en het verkrijgen van en beschikken over binnen het Koninkrijk berustende roerende goederen, een waarde van honderd gulden niet te boven gaande.

3. Aan ingezetenen wordt tijdelijk verboden mede te werken aan bij dit artikel verboden handelingen van niet-ingezetenen.

Artikel 6.

1. De uitvoer van:

- a. goud,
  - b. betaalmiddelen,
  - c. geldswaardige papieren,
  - d. effecten,
  - e. andere documenten, waarin vorderingen zijn belichaamd,
- is tijdelijk verboden.

2. Het bepaalde in het vorige lid is niet van toepassing.

1°. ten aanzien van ingezetenen die het Koninkrijk verlaten voor zoover betreft betaalmiddelen een waarde van vijf honderd gulden niet te boven gaande;

2°. ten aanzien van niet-ingezetenen, die het Koninkrijk verlaten voor zoover betreft:

- a. betaalmiddelen en geldswaardige papieren, een waarde van duizend gulden niet te boven gaande,
- b. den wederuitvoer van in het reizigersverkeer gebruikelijke documenten, waarin vorderingen zijn belichaamd.

Artikel 7.

De bepalingen van de artikelen 3 en 6 zijn niet van toepassing op De Nederlandsche Bank N.V., de Javasche Bank, de Surinaamsche Bank N.V. en de Curaçaosche Bank voor zoover betreft in die artikelen bedoelde waarden, welke zij bezitten voor eigen of elkanders rekening dan wel voor rekening van het Rijk of van een der rechtspersonen Nederlandsch-Indië, Suriname of Curaçao.

Artikel 8.

Dit besluit treedt in werking op het tijdstip zijner afkondiging.

Aanvulling Devisen noodmaatregel.

Bij besluit van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht d.d. 24 Mei (St.ct. no. 99) is de Devisen noodmaatregel van 10 Mei als volgt aangevuld.

Artikel 7 A.

Een ieder, op wien de bepalingen van dit besluit van toepassing zijn, is verplicht aangaande transacties en handelingen, waarop bij dit besluit straf is gesteld, aan de met de uitvoering van dit besluit belaste instanties en ambtenaren alle door hen verlangde inlichtingen te verstrekken en hun de daarop betrekking hebbende boeken en bewijsstukken over te leggen.

Artikel 7 B.

Indien het vermoeden bestaat, dat een bepaalde persoon het voornemen heeft in strijd met de bepalingen van dit besluit te handelen, kunnen alle noodige maatregelen worden genomen om de beoogde overtreding te beletten.

Artikel 7 C.

De Secretaris-Generaal, waarnemend Hoofd van het Departement van Financiën, kan aan de ambtenaren der invoerrechten en accijnzen en aan de overige, door hem ter uitvoering van dit besluit gevolmachtigde instanties en ambtenaren instructies geven.

Artikel 7 D.

Voor maatregelen op grond van dit besluit genomen wordt geen schadevergoeding toegekend.

Artikel 7 E.

1. Overtreding van de bepalingen der artikelen 3, 4, 5, 6 en 7 A., zoomede het handelen in strijd met de op grond van artikel 7 B. getroffen maatregelen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste tien duizend gulden.

2. De feiten, strafbaar gesteld in dit artikel, worden beschouwd als misdrijven.

Dit besluit treedt in werking op het tijdstip zijner afkondiging.

Bankenmoratorium.

Op 10 Mei j.l. is het volgende Besluit Bankenmoratorium afgekondigd (St.bl. no. 483).

Artikel 1.

De bepalingen van dit besluit zijn, voorzoover niet uitdrukkelijk anders is bepaald, van toepassing op:

- a. alle ondernemingen en instellingen, tot wier bedrijf behoort het ter beschikking houden van gelden ten behoeve en ten name van rekeninghouders, onverschillig of al dan niet het woord „Bank” in den naam der onderneming of instelling voorkomt. In geval van twijfel of een bedrijf al dan niet een onderneming is als bedoeld in de voorafgaande zinsnede beslist Onze Minister van Financiën;
- b. diensten als bedoeld in de Girowet (Staatsblad 1923, No. 307).

Artikel 2.

1. Over de met ingang van 10 Mei 1940 uitstaande gelden bij ondernemingen, instellingen en diensten, als bedoeld in artikel 1, zal de rechthebbenden slechts vrijelijk kunnen worden beschikt in de mate en op de wijze, als door Onzen Minister van Financiën, met inachtneming van het in de volgende leden van dit artikel bepaalde zal worden vastgesteld.

2. Rechthebbenden steeds de vrije beschikking over ten minste 3 pCt. per maand van het totaal van hun met ingang van 10 Mei 1940 opeischbaar tegoed of over ten minste f 50 per week. ¹⁾

3. Eveneens blijft de vrije beschikking voor rechthebbenden over de hun toekomende gelden bestaan, voorzover deze benodigd zijn voor: a. betaling van loönen, salarissen en dergelijke aan personen in dienst van rechthebbenden, alsmede voor betaling van huren en pachten; b. betaling van belastingen, accijnzen en dergelijke en in het algemeen voor andere betalingen aan den Staat en aan andere publiekrechtelijke lichamen; c. voldoening aan verplichtingen uit hoofde van de sociale wetgeving, alsmede voor betaling van pensioenen; d. betaling van verzekeringspremies; e. voldoening aan verplichtingen, door een gerechtelijk vonnis aan rechthebbende opgelegd, alsmede ter betaling van gerechtelijke kosten, enz.; f. betaling van noodzakelijke kosten tot handhaving van een rechthebbende toekomende rechten e. d.

4. De in artikel 1 bedoelde ondernemingen, instellingen en diensten zullen kunnen verlangen, dat de noodige bewijsstukken worden overgelegd, waaruit blijkt, dat de aangevraagde bedragen noodig zijn voor de doeleinden, als bedoeld in lid 3, sub a tot en met f van dit artikel. Zoo mogelijk zien zij toe, dat deze bedragen ook metterdaad voor genoemde doeleinden worden besteed.

5. In geval van twijfel bij de uitvoering van het onderhavige artikel beslist Onze Minister van Financiën, met recht voor dezen de beslissing in handen te geven van een door hem in het leven te roepen instantie.

Artikel 3.

Een ieder is verplicht tot geheimhouding van al hetgeen hem in verband met de uitvoering van deze Wet is bekend geworden.

Artikel 4.

1. Hij, die opzettelijk de bij artikel 3 opgelegde geheimhouding schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden.

2. Hij, aan wiens schuld schending van de bij artikel 3 opgelegde geheimhouding te wijten is, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboeten van ten hoogste drie honderd gulden.

Artikel 5.

Dit besluit kan worden aangehaald als „Besluit Bankemoratorium”.

Postchèque- en Girodienst.

In verband met de uitvoering „Besluit Bankemoratorium” — welk Besluit in beginsel ook van toepassing is op den postchèque- en girodienst — heeft de directeur van dien dienst het volgende medegedeeld:

1. Het giroverkeer is geheel vrij. Rekeninghouders kunnen derhalve zonder beperking bedragen uit het tegoed van hun postrekeningen doen overschrijven.

2. Rijkscomptabelen, overheidsinstellingen, diensten en bedrijven e. d., alsmede de algemeene banken, kunnen

¹⁾ Deze minimumbedragen zijn met ingang van 21 Mei verdubbeld; men zie onder Geleidelijke opheffing Bankemoratorium.

ook door middel van chèques zonder beperking over het tegoed van hun postrekening beschikken.

3. Alle overige rekeninghouders mogen uit het tegoed van hun postrekeningen door middel van chèques over geen grooter bedrag beschikken dan is aangegeven in artikel 2, onder 2, van genoemd besluit, n.l.:

- a. 3 pCt. per maand van het op 10 Mei j.l. bij den aanvang van den dienst aanwezige tegoed, of
- b. ten hoogste f 50 per week. ¹⁾

4. De beschikkingen, bedoeld in punt 3, onder b. kunnen telkens met een tusschenruimte van een week worden uitgevoerd. Wordt in een week geen beschikking uitgevoerd, dan mag desondanks in een volgend wekelijksch tijdvak het bedrag van f 50 niet worden overschreden.

5. Hoewel ingevolge artikel 2, onder 3, van het „Besluit bankemoratorium” voor een aantal aldaar genoemde betalingen (loönen, salarissen, huren, belasting e. d. m.) de vrije beschikking over het tegoed is gehandhaafd, kan door den postchèque- en girodienst in deze bij de behandeling van chèque-adviezen niet in beoordeeling worden getreden. Ook hiervoor blijft mitsdien bij het opnemen van bedragen, voor zooveel de postrekeningen betreft, de in punt 3 aangegeven beperking gelden. Zij, die voor dergelijke betalingen bedragen moeten opnemen, dienen deze te doen overschrijven op de rekening van hun bankinstelling. Het opnemen van contanten moet alsdan door tusschenkomst van deze bankinstelling plaats vinden, waarbij de noodige bewijsstukken moeten worden overgelegd.

Met het oog hierop is aan de bankinstellingen de vrije beschikking per chèque gelaten (zie punt 2).

6. Chèques, waarvan de adviezen bij het in werking treden van het „Besluit bankemoratorium” reeds ten girokantore waren geboekt en thans op de kantoren der posterijen aanwezig zijn, kunnen door deze kantoren normaal worden uitbetaald.

7. Op het centrale giro-kantoor te 's-Gravenhage kan geen uitbetaling van chèques worden verkregen.

Geleidelijke opheffing bankemoratorium.

Met machtiging van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht deelde De Nederlandsche Bank op 21 Mei j.l., in overleg met het Ministerie van Financiën en met de Vereeniging voor den Effectenhandel, het volgende mede:

1. Teneinde het economisch leven hier te lande zoo snel mogelijk weder normaal te doen functioneeren, wordt onder meer gestreefd naar een spoedige opheffing van het bij K. B. van 10 Mei j.l. (St.bl. No. 483) ingestelde bankemoratorium. De bedoeling is die opheffing geleidelijk te doen plaats hebben. Als eerste stap in de aangegeven richting zullen het minimum van 3 pCt., genoemd in artikel 2, tweede lid van bedoeld besluit, alsmede het aldaar genoemde bedrag van f 50, met ingang van 21 Mei 1940 worden verdubbeld.

2. De Nederlandsche Bank zal, overeenkomstig het navolgende, aan banken, bankiers of commissionairs tot het maximum van het totaal der door hen op onderpand van effecten verleende voorschotten aan cliënten — welke voorschotten sinds 10 Mei j.l. geblokkeerd zijn tengevolge van het in werking treden der krachtens de Beurswet daaromtrent vastgestelde beursvoorschriften — bijzondere voorschotten in rekening-courant op onderpand van effecten verstrekken tegen een rente, welke op het oogenblik 4 pCt. per jaar bedraagt.

3. Als onderpand voor bedoelde bijzondere voorschotten zullen door De Nederlandsche Bank ook andere fondsen worden aangenomen dan die, welke onder normale omstandigheden als „bankpand” worden beschouwd. Over het algemeen zullen alle fondsen die in het beursverkeer als pand geaccepteerd plegen te worden, door De Nederlandsche Bank als onderpand worden aanvaard

voor de bijzondere voorschotten, waarvan hier sprake is.

4. Als basis voor de berekening der waarde van het onderpand zullen voor deze speciale voorschotten de onderpandkoersen gelden, bedoeld in de voorschriften, welke door de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam in haar circulaire van 10 Mei 1940 zijn gepubliceerd. Voorzover het fondsen betreft, waarvoor deze onderpandkoersen nog niet gereed zijn, zal in afwachting van het gereedkomen dezer onderpandkoersen de koers van 9 Mei 1940 worden genomen of — indien op 9 Mei j.l. geen koers was genoteerd — een vorige koers of een andere koers, ter beoordeeling van De Nederlandsche Bank. Op deze koersen wordt door de Bank, wanneer het onderpand beoordeelbaar verdeeld is, een surplus geëischt van 25 pCt.

5. De Nederlandsche Bank zal bij de beoordeeling van aan haar voorgelegde aanvragen om bijzondere voorschotten als hier bedoeld ten volle rekening houden met de buitengewone omstandigheden. Hoewel zij zich het recht moet voorbehouden niet alle posten, die haar worden aangeboden, onvoorwaardelijk te accepteren en in daartoe in aanmerking komende gevallen additioneele zekerheid te vragen van de geldnemers, die in staat zijn zoodanige zekerheid te geven, zal zij de meest mogelijke coulançe in acht nemen. Bij de aanvragen om voorschot behoort een exemplaar van de laatste balans van de aanvragende instelling of firma te worden overgelegd.

6. Aan banken, bankiers en commissionairs, die gebruik willen maken van de bijzondere voorschotten als bovenbedoeld, wordt in overweging gegeven daarmede niet tot het laatste oogenblik te wachten, doch zich zoo spoedig mogelijk tot de Bank te wenden.

7. Het ligt in de bedoeling, om, zoodra het geldverkeer meer normaal is, de Effectenbeurs weder te openen.

8. Zoo'ang de Effectenbeurs gesloten is, is het aan een ieder verboden effecten te koop en te verkoopen.

Betaalmiddelen.

De Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht bracht d.d. 16 Mei ter algemeene kennis, dat Nederlandsche bankbiljetten wettig betaalmiddel zijn en blijven. Het in betaling aannemen daarvan mag niet worden geweigerd.

Het Departement van Financiën maakte bekend, dat zilverbons in omloop worden gebracht ter waarde van een gulden en twee gulden vijftig. Deze bons zijn wettig betaalmiddel tot elk bedrag. De bons zijn van het reeds bekende type. De zilveren guldens, halve guldens en rijksdaalders blijven naast de zilverbons in circulatie. In de behoefte aan pasmunt wordt voorzien.

De door de Deutsche autoriteiten in betaling gegeven „Reichskreditkassenscheine” zijn wettig betaalmiddel; de koers van omrekening bedraagt: R.M. 1.50 = f 1. De coupures zijn: $\frac{1}{2}$, 1, 2, 5 en 20 R.M.²⁾

De Opperbevelhebber van de Deutsche legergroep waarschuwt de bevolking andere Deutsche betalingsmiddelen, in het bijzonder Reichsmark-biljetten, niet aan te nemen. Het inwisselen van Reichsmark-biljetten in Reichskreditkassenscheine is voor de bevolking van het bezette gebied verboden. Een zoodanige inwisseling geschiedt ook niet door de commando's te velde en de plaatselijke commando's.

Het is verder verboden Reichsmark-geldsoorten uit het bezette gebied naar het Rijksgebied of naar het buitenland mede te nemen of te verzenden. Dit geldt in de eerste plaats ook voor Reichskreditkassenscheine. Voorzover het in een enkel geval aan personen bij uitzondering wordt toegestaan geldbedragen naar het Rijksgebied mede te nemen, moeten deze personen Reichskreditkassenscheine bij de Deutsche douane-grenskantoren tegen Reichsmark-biljetten inwisselen.

²⁾ Blijkens nader mededeelingen zijn ook biljetten van 50 R.M. in omloop gebracht. (Red.)

Overheidsmaatregelen op economisch gebied

HANDEL EN NIJVERHEID.

Werkverruiming. Alle werkverruimingsobjecten, welke met loonsubsidie in uitvoering waren, moeten met kracht worden voortgezet. Eventueele vervoermoeilijkheden te regelen door inspecteurs van den Rijksdienst voor de Werkverruiming in samenwerking met de daarvoor in aanmerking komende autoriteiten. (E.V. 24/5/40, pag. 727).

Spek. Gelegenheid tot inleveren van spek bij veehouderij-centrale tegen tot hog toe geldende voorwaarden is weer opengesteld. (E.V. 24/5/40, pag. 728).

Tarwe en rogge. Uitmaalpercentage met ingang van 20 Mei 1940 bepaald op resp. 85 en 72 pCt. (E.V. 24/5/40, pag. 728).

Ondernemingen. Arbeid in —. Het is na 27 Mei verboden: den arbeid in een onderneming blijvend of tijdelijk stop te zetten of den arbeidsduur te verminderen tot minder dan 36 uur; of gedurende een tijdvak van 30 achtereenvolgende dagen 25 of meer arbeiders in een onderneming, al of niet tegelijkertijd, te ontslaan, zonder schriftelijke vergunning van of namens den Directeur-Generaal van den Arbeid.

Ondernemingen, die besluiten in dezen zin gedurende het tijdvak van 10 tot 28 Mei hebben genomen, dienen vóór 3 Juni daarvan uitvoerig schriftelijke mededeeling te doen bij het districtshoofd van de Arbeidsinspectie. (E.V. 31/5/40, pag. 747, St.bl. No. 801.)

Arbeidsvoorwaarden. Geschillen over arbeidsvoorwaarden, ontstaan door den gewijzigden toestand na 9 Mei 1940, kunnen aan het College van Rijksbemiddelaars worden voorgelegd, die, indien zij de zaak van voldoende gewicht achten, kunnen pogen een regeling te treffen, of, indien dit niet mogelijk is, een regeling vast te stellen, die voor beide partijen bindend is.

(E.V. 31/5/40, pag. 747, St.bl. No. 800.)

Commissie Oorlogsschade. Instelling van commissie, welke tot taak heeft ten spoedigste voorstellen te doen aangaande richtlijnen voor tegemoetkoming van overheidswege in verband met geleden materiele oorlogsschade en de financiering hiervan. (E.V. 31/5/40, St.ct. No. 100.)

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Huiden, leder en looistoffen. Verkoop van alle tot deze categorie behorende goederen, anders dan door den detailhandel, uitsluitend geoorloofd met schriftelijke vergunning van den Directeur van het Rijksbureau voor Huiden en Leder. (E.V. 24/5/40, pag. 733).

Metalen. Rijksbureau van Metalen thans ondergebracht bij Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, adres: Bezuidenhoutseweg 30, 's-Gravenhage. Instelling van commissie ad hoc, voor advies in belangrijke aangelegenheden de ijzer- en staalindustrie betreffende; analoge regeling voor niet-ijzerhoudende metalen is in voorbereiding. (E.V. 24/5/40, pag. 733).

Het Rijksbureau voor Metalen, gesplitst in een Rijksbureau voor IJzer en Staal en een Rijksbureau voor non-ferro-metalen. Voorloopig zijn alle handel en verwerking van metalen zonder vergunning toegestaan, doch uitsluitend tot beperkte hoeveelheden ten behoeve van geregelde afnemers, die de betreffende goederen voor de instandhouding van hun bedrijf dringend noodig hebben. Het afsluiten van transacties met personen, die tot nu toe in de desbetreffende branches niet hun normale bedrijf uitoefenen, is ten strengste verboden. (E.V. 31/5/40, pag. 752.)

Motorbrandstof. Afleveringsverbod met ingang van 17 Mei met uitzondering van aflevering ten behoeve van eenige categorieën verbruikers, waarbij het motor-

E.V. = Weekblad „Economische Voorlichting”; Stct. = Staatscourant.

vervoer zooveel mogelijk beperkt wordt. Voorraden in tanks van motorrijtuigen en elders moeten ter beschikking worden gehouden en maatregelen zijn in voorbereiding om dezen voorraad op te vorderen. (E.V. 24/5/40, pag. 730).

Schoenen. Koopen van alle soorten schoenen bij den kleinhandel en het verkopen en afleveren door den kleinhandel is verboden. Slechts via den plaatselijken distributiedienst is onder bepaalde voorwaarden het kopen van één paar schoenen toegestaan. (E.V. 24/5/40, pag. 734).

Textielproducten. Instelling van Rijksbureau voor de Distributie van textielproducten door den Handel, gevestigd Banstraat 's-Gravenhage.

Doel is het treffen van maatregelen op het gebied van de distributie voor allè textielproducten, zoowel door den groothandel als door den kleinhandel. Verplicht verzoek tot inschrijving van iederen handelaar in textielproducten bij genoemd Rijksbureau; na inwilliging van de inschrijving wordt een vergunning tot het voeren van het bedrijf verleend.

Aceton. De tijdelijk ingetrokken toewijzingen voor aflevering zijn weer van kracht en blijven tot nader order geldig. Voorloopig worden geen nieuwe vergunningen meer verleend, behoudens in zeer bijzondere gevallen. Nieuwe inventarisatie wordt gehouden. (E.V. 31/5/40, pag. 754.)

Benzine, enz., voor destructoren. Ten behoeve van den destructiedienst moeten de benodigde motorbrandstoffen e. d. normaal worden verstrekt. (E.V. 31/5/40, pag. 753.)

Bestrijdingsmiddelen tegen ziekten van gewassen. Afleveringsverbod voor grootere hoeveelheden dan voor direct verbruik noodzakelijk. (E.V. 31/5/40, pag. 754.)

Gasgeneratoren en persgasinstallaties. Aflevering hiervan voorloopig verboden, behoudens verkregen vergunning, welke verstrekt wordt door het Centraal Instituut voor Industrialisatie. (E.V. 31/5/40, pag. 754.)

Koffie en thee. Afleveringsverbod van 28 Mei tot en met 5 Juni, met uitzondering van afleveringen ten behoeve van militaire autoriteiten e. d. en voorzoover speciaal vergunning voor aflevering en vervoer is toegestaan. (E.V. 31/5/40, pag. 752.)

Kunstmest. Bonnen, waartegen kunstmest verstrekt wordt over het bemestingsjaar 1939/40, blijven geldig tot 1 Juli 1940, indien tegen inwisseling daarvan stikstofhoudende meststoffen kunnen worden betrokken, en tot 1 Juni 1940 wat betreft de fosforzuurhoudende, kalihoudende- of gemengde meststoffen. (E.V. 31/5/40, pag. 754.)

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Wekelijksche vaststelling van de prijzen van de verschillende soorten aardappelen, zoowel voor groot- en kleinhandel. Denaturatie vindt niet meer plaats. Afleveringsverbod voor sommige soorten, teneinde den beschikbaren voorraad zoo doelmatig mogelijk te bevesten, voorzoover deze nog op de landbouwbedrijven aanwezig zijn. Ontheffing kan worden verleend door den provincialen voedselcommissaris. (E.V. 31/5/40, pag. 748, St.ct. No. 100.)

Bruine bonen. Wegens tekort aan zaaibonen worden, door de Akkerbouwcentrale, bonen, die aanvankelijk voor consumptie bestemd waren, als zoodanig uitgegeven. Ook bloembollentelers en andere belanghebbenden kunnen nog zaaibonen betrekken, resp. via de Vereeniging voor Bloembollencultuur en den handel, in bepaalde hoeveelheden en tegen vastgestelde prijzen. (E.V. 31/5/40, pag. 749.)

Vee. Geëvacueerd vee wordt weder naar de evacuatie-

gebieden teruggevoerd onder leiding en op aanwijzing van het Bureau Ontruiming. Teneinde vermissing e. d. te voorkomen, is handel in evacuatie-vee tot nader order slechts mogelijk met toestemming van bovengenoemd bureau. (E.V. 31/5/40, pag. 749.)

Veevoeder. De tijdelijke regelingen voor de veevoederdistributie worden weer vervangen door de normale distributie vanwege het Rijksbureau voor Voedselvoorziening tegen opnieuw vastgestelde normen voor de verschillende soorten vee. (E.V. 31/5/40, St.ct. No. 100.)

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Huren en pachten. Bestaande verplichtingen, tenzij bij volstrekt aantoonbaar onvermogen, of bij geheel vergaan van het gehuurde of gepachte, dienen stipt te worden voldaan. In bepaalde gevallen blijft het recht bestaan vermindering aan den bevoegden rechter te verzoeken. (E.V. 31/5/40, pag. 756.)

VERKEER.

Postverkeer. Gedeeltelijk hervat met Duitschland, Nederlandsch-Indië en de Ver. Staten. (E.V. 31/5/40, pag. 757.)

Telegraafverkeer. Voor geheel Nederland, met uitzondering van Zeeuwsch-Vlaanderen, weder in functie. (E.V. 31/5/40, pag. 757.)

Scheepsruimte. Maatregelen ter verzekering van het behoud van scheepsruimte voor Nederland. (E.V. 31/5/40, pag. 757.)

STATISTIEKEN.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Mei 1940	23 Mei 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo d. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 139.178,96	f 248.067,98
Voorschotten op ultimo April 1940 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	„ 52.127.305,23	„ 51.461.001,07
Idem aan Suriname ¹⁾	„ 12.862.181,87	„ 12.812.166,87
Kasverd. weg. credietverst. a/h. buitenl.	„ 82.742.201,95	„ 82.742.972,24
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. v. Rijks-comptabelen	„ 61.484.841,25	„ 52.641.144,17
Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. ¹⁾	—	—
Vord. op andere Staatsbedr. en instell. ¹⁾	„ 49.290.824,05	„ 41.014.407,45
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 10.770.745,41	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	„ —	„ 4.785.212,12
Schatkistbiljetten in omloop	„ 89.254.000,—	„ 89.254.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 336.400.000,— ²⁾	„ 301.400.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	„ 19.440.890,—	„ 12.655.343,—
Schuld op ultimo April 1940 a/d. gem. weg. a.h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel., alsmede opc. op die bel. en op de vermogensbelasting	„ 6.208.434,14	„ 6.208.434,14
Schuld aan Curaçao ¹⁾	„ 733.567,25	„ 733.567,25
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	„ 354.839,33	„ 337.571,75
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. ¹⁾	„ 182.235.996,38	„ 155.597.957,72
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	„ 22.500.000,—	„ 25.500.000,—
Id. aan div. instellingen ¹⁾	„ 148.940.732,76	„ 149.374.242,75
¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij de Nederlandsche Bank f 29.000.000,— ²⁾ Idem f 8.000.000,—		

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 3 Juni 1940.

Activa.			
Binnenl. Wissels, Promessen, enz. in disconto	{ Hfdbk. f 64.343.223 Bijbnk. „ 846.479 Ag. sch. „ 5.054.660	f	70.244.363
Papier op het Buitenland	f 300.000		
AF: Verkocht maar voor de bank nog niet afgelopen	—		300.000
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	{ Hfdbk. f 154.686.769 1) Bijbnk. „ 5.656.354 Ag. sch. „ 76.253.333		236.596.456
Op Effecten enz.	f 234.874.779 1)		1.721.677
Op Goederen en Ceelen	f 1.721.677		236.596.456 1)
Voorschotten aan het Rijk	—		13.472.083
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.115.372.694		48.159.449
Zilveren munt, enz.	f 7.994.440		26.633.523
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—		4.580.000
Gebouwen en meubelen der Bank	—		26.633.523
Diverse rekeningen	—		1.523.353.008
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000		7.579.898
Reservefonds	—		10.756.940
Bijzondere reserve	—		11.976.816
Pensioenfonds	—		1.257.670.525
Bankbiljetten in omloop	—		86.281
Bankassigatiën in omloop	—		205.640.435
Rek.-Cour. } Van het Rijk saldo's } Van anderen	f 205.640.435		205.640.435
Diverse rekeningen	—		9.642.413
			1.523.353.008

Beschikbaar metaalsaldo	538.201.006
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	1.345.502.510
Schatkispapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	46.000.000
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 60.612.475

Verkorte balans op 10 Juni 1940.

Activa.			
Binnenl. Wissels, Promessen, enz. in disconto	{ Hfdbk. f 64.076.539 Bijbnk. „ 784.609 Ag. sch. „ 4.706.553	f	69.567.702
Papier op het Buitenland	f 300.000		
AF: Verkocht maar voor de bank nog niet afgelopen	—		300.000
Beleeningen incl. voorschotten in rek.-crt. op onderp.	{ Hfdbk. f 150.880.114 Bijbnk. „ 7.048.835 Ag. sch. „ 68.412.563		226.341.512
Op Effecten enz.	f 224.664.655		1.676.857
Op Goederen en Ceelen	f 1.676.857		226.341.512 1)
Voorschotten aan het Rijk	—		—
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.115.544.476		8.518.064
Zilveren munt, enz.	f 8.518.064		1.124.062.540
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—		46.023.069
Gebouwen en meubelen der Bank	—		4.500.000
Diverse rekeningen	—		24.157.270
			f 1.494.952.093
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000		4.454.252
Reservefonds	—		13.494.514
Bijzondere reserve	—		10.937.728
Pensioenfonds	—		1.235.449.610
Bankbiljetten in omloop	—		43.238
Bankassigatiën in omloop	—		14.652.119
Rek.-Cour. } Van het Rijk saldo's } Van anderen	f 14.652.119		494.222.074
Diverse rekeningen	—		208.874.193
			1.698.558
			f 1.494.952.093
Beschikbaar metaalsaldo	546.336.710		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	1.365.841.774		
Schatkispapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	46.000.000		
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 60.612.475		

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en 1)	Circulatie	Andere opeisb. schulden	Beschikb. Metaalsaldo	Dek-kingsperc.
10 Juni '40	1.115.544	1.235.450	208.917	546.337	± 78
3 „ '40	1.115.373	1.257.671	205.727	538.201	77
27 Mei '40	1.115.371	1.262.559	207.770	536.226	77
21 Aug. '39	1.129.424	1.011.582	401.626	590.049	80
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenland	Div. reken. (act.)
10 Juni '40	69.568	46.000	226.342	300	24.157
3 „ '40	70.244	46.000	236.596	300	26.634
27 Mei '40	63.287	24.000	251.211	300	23.077
21 Aug. '39	21.297	—	214.812	1.575	11.581

1) Per 1 April 1940 herwaardering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Reffe-bank-scheine	Andere wissels chèques en schatkispapier	Beleeningen	
31 Mei 1940.	77,3	260,8	12.568,5	30,9	
23 „ 1940.	77,1	268,0	11.595,9	22,6	
15 „ 1940.	77,4	234,8	11.989,7	25,5	
23 Aug. 1939.	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effec-ten	Diverse Activa	Circulatie	Rehg.-Crt.	Diverse Passiva
31 Mei '40	191,9	1.434,4	12.594,2	1.470,0	457,7
23 „ '40	143,7	1.813,3	11.757,1	1.637,9	567,7
15 „ '40	170,0	2.087,6	12.104,8	1.925,3	608,5
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other Securities Disc. and Advances Secu-rities	
29 Mei '40	1.660	569.260	10.970	2.890	22.810
25 Mei '40	1.650	556.860	23.370	2.880	22.730
22 „ '40	1.610	546.500	33.740	2.990	23.700
8 „ '40	1.440	543.950	36.280	4.520	22.880
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kingsperc. 1)
			Bank	Other Acc.		
5 Juni '40	161.730	13.610	118.790	49.610	12.390	6,8
29 Mei '40	148.900	36.120	94.910	50.480	24.780	13,7
22 „ '40	137.880	32.780	103.050	46.080	35.110	19,3
8 „ '40	139.800	33.140	108.130	44.970	37.470	20,1
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	7 Mei 1940	24 Mei 1940	21/25 Mei Laagste/Hoogste	1 Juni 1940	27 Mei/1 Juni Laagste/Hoogste	1 Juni '40
Alexandrië 1)	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene 1)	535	525	525	525	525	525
Bangkok 1)	22.18	22.18	22.18	22.18	22.18	22.18
Budapest 1)	18.50	17.43	17.43	17.75	17.56	17.56
Buenos Aires 1)	17.17	17.17	17.17	17.17	17.17	17.17
Calcutta	—	—	—	—	—	—
Hongkong 1)	14.88	14.96	14.93	14.96	14.96	14.96
Isanbul 1)	5.10	5.15	5.15	5.15	5.15	5.15
Kobe 1)	16.56	17.68	17.18	17.81	17.50	17.81
Lissabon 1)	102.12	98	97.50	98	97.50	97
Montevideo 1)	27.25	28.50	28.50	28.75	28.25	28.75
Montreal	4.45	4.45	4.43	4.47	4.45	4.47
Rio d. Janeiro 1)	3.66	3.37	3.81	3.87	3.84	3.93
Shanghai 1)	3.31	4.12	4.09	4.25	4.13	4.13
Singapore 1)	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18
Valparaiso	95	—	—	—	—	—
Warschau	—	—	—	—	—	—

1) Niet-officieel. *) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13.

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mh.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
4 Juni 1940	3.19 1/8	1.81	40.—	—
5 „ 1940	3.19 1/8	1.81	40.—	—
6 „ 1940	3.50 1/8	1.99	40.—	—
7 „ 1940	3.83	2.17	40.—	—
8 „ 1940	3.71 1/8	2.11	40.—	—
10 „ 1940	3.52	2.—	40.—	—
12 Juni 1939	4.68 1/8	2.65	40.12	53.17
Muntpariteit	4.86	3.90 1/8	23.81 1/8	40 1/16

1) Nominaal.

ZILVERPRIJS

	Londen 1)	N. York *)	A'dam *)	Londen *)
4 Juni 1940	23	34 1/8	4 Juni 1940	168/—
5 „ 1940	22 3/4	34 1/8	5 „ 1940	168/—
6 „ 1940	—	34 1/8	6 „ 1940	168/—
7 „ 1940	23 3/8	34 1/8	7 „ 1940	168/—
8 „ 1940	—	—	8 „ 1940	168/—
10 „ 1940	—	34 1/8	10 „ 1940	168/—
12 Juni 1939	19 1/16	42 1/8	12 Juni 1939	2115

23 Aug. 1939.. 20 1/16 37 1/8 23 Aug. 1939.. 2110 148 6/16

1) In pence p. oz. stand. *) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. *) In guldens per Kg. 1000/1000. *) In sh. p. oz. fine.